

ALFÖLDI LAPOK.

VEGYES TARTALMU FÜZETEK.

SZERKESZTI S KIADJA: TELEGDILÁSZLÓ.

IX. füzet.

10 füzet előfizetési ára: helyben 2 frt 40 kr, postán küldve 2 frt 60 kr.

AZ ALFÖLDI LAPOK

1877-ik évben is megjelennek;
és az 1877-ik évben június 30-ig megjelenő **10 füzetre**
előfizethetni :

helyben 2 forint 40 krral, — postán 2 forint 60 krral.

Bismarck az egy szál ember, hogyan beszél a sok
embernek s a tömegnek.

A mióta Európa magas politikai színpadáról III, Napoleon elmeneteltetett s véglegesen lelépettetett: azóta a „diabolus rotae“ szerepét Európa nemzetközi politikai műveleteiben Bismarck játssza.

III. Napoleon egyike volt azon, a közelebbi száz év leforgása alatt olyan nagy számmal feltűnedezt és rövidebb vagy hosszabb ideig szerepelni tudott vakmerő francia politikai kalandoroknak, a kik mindent kockáztató merészségükkel egyidőre magukhoz tudták ragadni Franciaországban a főhatalmat s leigázták a maguk s kalandortársaik számára a tömeget, az örökké hullámzó közvélemény ide s tova terelését, csapongásait.

Hanem Franciaországban semmi sem számíthat állandóságra, vagy még csak tartós életre sem, mert minden politikai kalandor existenciája és műveleteinek sikere legnagyobb részben az oppo r t u n i t á s örökké változó esélyeitől függ s ezeken alapul.

A francia nemzet politikai élete olyan, mint a nagy természet üzelmei: a melyek szeszélyesen, örökké váratlanul és számítás nélkül változnak.

A kisebb zsarnokot rendesen elkergeti Franciaország: hogy az még nagyobb és több zsarnok kényuralmának és zsarolásainak adjon helyet.

Az Európa sorsa feletti intézkedést a bécsi congressus az ugynevezett öt nagyhatalmasságból egybeállított nemzetközi areopág hatalmába tette le; de azért ezen öt fejű areopág mozgató s irányzó szellemét rendesen s leginkább az öt közül csak egy vitte s egy érvényesítte. És ezen irányzó főszellem rendesen a muszka czár volt; minthogy főleg ő vindicalta magának azon dicsősséget: hogy I: Napoleon és a francia nemzet dölyfös világ uralmát kiválólág ő buktatta meg.

III. Napoleon az államcsinyvel megkerített császári hatalmát, azzal inaugurálta Európa nemzetközi állapotai közepett, miszerint kinyilatkoztatta: hogy ő az 1815-ik óta létrejött nemzetközi szerződéseket s megállapodásokat magára nézve nem kötelezőknek tekinti s azokat nem respectálja.

Ezáltal szabad versengést nyitott s idézett fel a többi nagyhatalmasságok aggressiv politikai üzelmei s ármánykodásai számára.

III. Napoleon legelsőbb is az osztrák birodalmat fosztá meg egyik legszebb tartományától; Savoyát s Nizzát Franciaországhoz adnectalta; azután Oroszországot alázza le s kísérelte meg a Fekete-tengerről katonailag kizárni.

E szép példaadást követte a porosz. Ez is előbb Slesvig-Holsteint adnectálta, Ausztriát másik legszebb tartományától megfosztotta; s kiverte Német- s Olaszországból; azután dilettans oktatóját, III. Napoleont jól elpáholván s trónjától megfosztván, német császársággá tette meg magát; s e mellé még két francia tartományt, ezek lakosai ellenkezése daczára is, adnectalt.

A földkereksége népei szabadságának a francia forradalom óta egyetlenegy öre: Nagy Britannia volna; azonban e birodalom kormányzatának vezetésére s irányzására számtalan sok tényezőök működnek közre. Ez az oka, hogy abban nincs egyöntetűség, nincs nagy arányú következetesség; s főleg külpolitikája felette erősen sok ingatagságnak van alá vettve.

Palmerston eltűnésével a külpolitika terén Anglia nagyon jelentőség nélküli szerepvitelre szállott le.

Gladstone meglepőleg ügyes, okos, jó gazdaként működött otthon; Nagy-Britannia állami rendezettségét, bel jólétét s felvirágzását bámulatos nagyságúvá fokozta fel, és ami még legbámulatosb: az adókat évről-évre csökkentette; hanem a külpolitikai téren egyáltalában nem tudta Nagy-Britannia világbirodalmi hivatását és érdekeit átérteni, s kellő súlylyal érvényesíteni.

Ez az oka: hogy a világ nagy meglepetésére kurta idő alatt Bismarck emelkedett fel intező urrá, a világpolitika szédítő magaslatára; és itt valóban jól combinaló, élesen látó tájékozottsággal, de annál sphyx-szerűbb rejtélyességbe burkolózva évek óta alakoskodik.

Hogy ő hova s mire számít, mit akar, mik végcéljai: mindezt senki sem tudhatja. — Senki sem tudja: hogy ő a „három császárság“ szövetségének dédelgetése által Európát, de főleg Ausztria-Magyarországot miféle törbe, s ingoványba szándékozott vezetni és ebben fogva tartani.

Az már kétségtelen: hogy az orosz urakat a török birodalom integritása s függetlensége ellen oly nagy arányú merényletre Bismarck összejátszása bátorította fel; és hogy ezen egész világbonnyadalom azonnal véget érne, ha ő a szláv faj birodalom alapítási műveletei ellen nyilatkoznék.

Hanem Bismarck szakadatlanul csak a közönyös hallgató szerepét affectálta.

Azonban elvégre ő csakugyan megszólalt, midőn e hó elejére Berlinbe jött a német parlament működésében résztvenni. És itt elébb a maga házánál adott lakomán, azután december 5-én a birodalmi gyűlés előtt nyilatkozott a keleti kérdésről.

Ezen két helyen tett elég hosszú nyilatkozatai azonban annyira ellentétes tartalmuak és oly rejtélyszerűek, miszerint azon nyilatkozatok méginkább megerősíthetik a világ azon gyanakodását: hogy Bismarck a keleti kérdést saját intensioi érdekében mesterkedik és fogja kizsákmányolni.

Feltűnő nagyon azon ellentétes színezet, a mely az angol államférfiak és a Bismarck nyilvánosság elé szánt beszédein előmlik és annak kifejezéseit jellemzi.

Az angol urak minden hányiveteség, fenhéjázó önhitség, önámító nagyítás, dölyfös fitymálás és lenéző kicsinylés nélkül, férfias finomsággal és eszélyességgel teszik meg a nyilvánosság előtt értelmes nyilatkozataikat; Bismarck ellenben a porosz junkerség fenhéjázó önhitt modorában, olyan lealázó kifejezésekkel beszél, mint ha csak azt mondaná: ti apró állatok, mit értitek ti, ezeket a rejtélyes nagy dolgokat, kicsoda ad tireátok valamit? nem kérdezem én tőletek, hogy mit tegyek; nem is kötöm azt a ti örrotokra, hogy mit tesztek; mert hiszen nem az ilyen elegybelegy apró emberekre van bízva a nagy világpolitika labirintusában való működés s tájékozódás; és a parlament előtt nem érdemes s nem okosság az örökké változó helyzet combinatiói felett bizalmas leleplezéseket tenni.

A francia politikusok Bismarck magatartásából s beszédéből azt értelmezték ki: hogy ő a háborút akarja; s a hármás császár-szövetséget a végett gondolta ki: hogy Ausztria-Magyarországot magához bilincselvén, a beavatkozástól, vagy esetleg önálló cselekvéstől visszatartóztassa. A francziák azzal tartják: hogy Bismarck, ha hallgat saját, gondolatait elpalástolja; de ha beszél, akkor meg összezavarja s félrevezeti a mások fogalmait. Hogy Bismarcknak a keleti kérdéssel tervei vannak, az kétségtelen attól fogva, a mióta a három császár szövetségének létrejöttelét kimódolta; de hogy mi lehet az ő terve, azt mind a mai napig senki sem tudja.

A lakomán mondott beszédében olyan dolgokat mondott, a melyekkel Osztrák-Magyarországgal kaczerkódott; a parlamentben pedig egyenesen mint elidegeníthetlen orosz szövetséges szónokolt; és mégis azon állítást is merte kockáztatni: hogy ő nem tud Oroszországra hatni.

Az ilyen állításnak oly könnyeden odavetése, nagyon is élesen tanuskodik arról: hogy mi és mennyi értéke lehet a Bismarck beszéde őszinteségének s értelmezésének.

A Bismarck beszéde nagyon tanuságos azokra nézve, a kik a magas régiok „jogerzeteről és politikai moralitásáról k e p z e l ő s k ö d n e k;“ s arra hajlandók valami sulyt fektetni.

Az ő beszéde fejr sorai közül nagyon is tisztán kiérthető azon fogalom és jogelv: miszerint a német és szláv faju néptömeg Bismarck és az orosz urak kezében nem egyéb, mint egy olyan politikai anyag, a melylyel ők aként bánnak el, a melyből olyan gyurmát készítenek, a mint magas pölitikai terveik szerint azt időszerűnek és szükségesnek találják.

Ti sajnálatra méltó nagy néptömegek! Ti csak a végett vagytok megteremtve, hogy mint vak eszközök felhasználtassatok a német-porosz és az orosz-szláv világbirodalom és uralom kijebb terjeszthetése processusainál.

Bismarck azzal tartja: ugy is a nagy néptömeg mindig és mindenütt csak ide

s tova hajszolható v a k e s z k ö z a fő államszereplők kezében; ezért nem érdemes azon tömeg, hogy vele ő is másként bánjon, és hogy azt más értékű politikai anyagnak tekintse, annál inkább: mert az elért csattanós siker mindig szentesíti a tömeg szemei előtt az — eszközöket.

Ó nép! Ó nép!

Széchenyi, Kossuth, Deák Ferencz és korszakaik.

IX. Az 1844—1848 közti esélyek.

Kossuthnak az iránti agitatioja: hogy Magyarországnak önálló s á g a kormányzatilag és nemzetgazdászatiilag lehetőleg visszaadassék s kifejlődjék, mindinkább nagyobbodó mérveket öltött; és ő azon nézeteit s fogalmait az 1840-ki országgyűlés tartama alatt s azután sokat fejtegette Deák és a többi tekintélyesb országgyűlési tagok előtt.

Deák Ferencz ezen fejtegetések ellenében mindig azon kérdést vetette oda: „magyarazza ki magát Kossuth, hogy a magyar kormányzati önállóságot miként véli realizálhatónak.“ Kossuth azonban nem tudott a tekintetben határozottan körülírt és a valóságban meg is valósíthatónak látszó tervet előadni.

Széchenyi, Deák, sőt még Wesselényi is, — a *pragmatica sanctio* tartalma folytán, képtelenségnek tartották az **elkülönzött** magyar kormány létesíthetését — vagyis az önálló magyar miniszteriumát; sőt azon eszmének egyenesen ellene voltak, nehogy aként a fennálló osztrák-magyar állapotok ellen erőszakolás s azoknak „a nagyhatalmi feladatokat“ veszélyeztető felbomlása idéztessék elő s következék el.

A „Pesti Hirlap“ jelszóvá tüzvén ki és örökké variálván azt: hogy az osztrák urak Magyarországot g y a r m a t i h e l y z e t b e n tartják és azt anyagilag folyvást minélinkább kiszípolyozni mesterkednek: általánossá lőn annak hangoztatása, hogy ezen alárendelt colonialis állapoton segíteni kell; abból Magyarországot ki kell szabadítani stb.

A német vámszövetség, az osztrák német tartományokon kívül álló nagy és kisebb német államokat egy vámtérületté alakítván, azon vámszövetség Németországra, de főleg Poroszországra nézve nagyon nagy előnyöket valószínűsített meg és kiszámíthatlan mérvű hasznot állított elő elannyira, hogy akkoriban még Magyarországon is pengették azon eszmét, hogy az országnak a német vámszövetséghez kellene csatlakozni.

Azonban Deák ellene nyilatkozván azon eszmének, azzal csakhamar elhallgattak. Az 1843-ki országgyűlés a „Pesti Hirlap“-ban hirdetett fogalmak s politikai nézetektől saturált légkörben élve jött össze; s miután Deák attól távol maradt, — az országgyűlés vezér nélkül hanyattatott ide s tova. Azon országgyűlés alatt főleg négy követ osztakozott a vezérkedés teendői felett, s épen e miatt nem volt azok működésében egység. A Deák véleményét ugyan minden fontosb tárgyban megkérdezték; de az ilyen távolból (Kehidáról) való sugói szereplés, a t e t t l e g e s működésnél kevés hasznúnak bizonyult.

A bécsi urakat nagyon sértvén és felette incommondálván a magyar országgyűlés és megye hatóságok merészen követelődző makacs magatartása, minthogy azt hitték: hogy a hirtelen alkancellárrá felemelt Apponyi Györgyben, olyan hatályos eszközre tettek szert, a ki majd tud imponálni s megtudja fékezni azon mindig hatal-

masabban tomboló elemeket, habár a sok törvényhozási anyag már eléggé készen vala, hogy azokból törvények alakittassanak, — mégis egyszerre csak az országgyűlés 1844-ik évi november 12-én önkényesen berekesztetett; s így a követek a legnagyobb elégedetlenséget vitték haza magokkal; a mely elégedetlenség aztán az egész országban szétterjedt és folyvást erősen fokozódott az Apponyi György által alkalmazni megkísérelt administratori rendszer műveletei hozzá járulása által.

Az Apponyi kormányzatának az volt a legelső, ügyesen kimódolt, nagy horderejű fogása, miszerint kivitte, hogy 1845-ik évben Kossuthot a Pesti Hirlap szerkesztőségétől eltávolították. Attól kezdve K. csak mint közgazdasági író, az iparegyet „H e t i l a p j á b a n”, kis körben szerepelt.

Azonban Kossuth országos befolyását a politikai lap szerkesztésétől való eltávolíttatás után is, lehetőleg óriási hatással tudta érvényesíteni: az „országos védegyet” szervezése s működtetése által.

A Pesten székelő központi védegyeleti vezérlettel 1846-ban már 146 vidéki védegyeleti bizottság állott hálózatos összeköttetésben.

Fájdalom csakhamar bebizonyosodott: hogy a magyar faj közt nem találkozik számítani tudó, kitartó s életrevaló iparos nép.

Apponyi György mint másodfő kancellár, szinte teljhatalommal felruházva látszott a magyar megyei helyhatóságok mozgalmas élete ellen törni s azok kormányzata ujjá szervezése körül rendelkezni; minthogy azonban emberei a demoralizálás eszközeivel erőlködtek az önkénytől sugalt intentiót, ennek terveit és műveleteit keresztül vinni, az administratori rendszer életbeléptetése s működtetése által: ez, az egészben országban az izgatottságot és resensust még inkább elterjesztett s felfokozta.

Időközben a szenvedélyes izgalmak gyuanyagjai folyvást sokasodtak s nagyon összehalmozódtak annál inkább, minthogy tulajdonképen már négy párt-csoportosulás grassalt az ország lakosai közt: u. m. Deák, Kossuth, Széchenyi és az Apponyi-kormány pártok.

Széchenyi időközben a magyar kir. helytartótanács kebelében létesített vizsgáló bizottság elnöke volt; elannyira, hogy ő szinte minden egyes politikai sakkhuzásának és műveletének biztosan kiszámította beálló következményeit. Ellenben Kossuth a hazafias lelkesültség s nagyratörő átszellemültség idealista, tűzbe-vizbe rohanó zászlóvivője és törekvéseiben csak szépet s fenséget látó észlelő néppostol volt; a ki minden áron nagygyá és boldoggá vágyott csinálni s felemelni a magyarságot. Ő nem számított, hanem a szent célért kész volt bármit, sőt mindent kockáztatni.

Széchenyi rendkívül biztos számíttással, nagy arányokban előrelátólag működő practicus államférfi volt; elannyira, hogy ő szinte minden egyes politikai sakkhuzásának és műveletének biztosan kiszámította beálló következményeit. Ellenben Kossuth a hazafias lelkesültség s nagyratörő átszellemültség idealista, tűzbe-vizbe rohanó zászlóvivője és törekvéseiben csak szépet s fenséget látó észlelő néppostol volt; a ki minden áron nagygyá és boldoggá vágyott csinálni s felemelni a magyarságot. Ő nem számított, hanem a szent célért kész volt bármit, sőt mindent kockáztatni.

A Széchenyi hangya szorgalommal, évtizedeken át folytatott óriási erőfeszítéseit minden irányban, nevezetesen Metternich hg. József nádorral stb folytatott érintkezési szálait, részletesen megismerhetni a Török Jánostól 1866-ban: „**Pesti por és sár,**” írta Széchenyi-czimmel kiadott munkában foglalt levelekből s azon itt egybe- gyűjtött adatokból, melyek az 1842—47 közti korszakra vonatkoznak.

Közelekvén az 1847-iki országgyűlés, 1846 folytán már mindegyik párt teljes erővel dolgozott és minden módon korteskedett.

1846-ik évi nov. 12-én az úgy nevezett *conservativek* nagy összejövetelt tartván, ezen Széchenyi Antal gróf részletesen kifejté a kormány-támogató párt programját és megindított azon pártnak nagymérvű országos szervezése.

A „*conservativek*“ ezen ostentatív fellépésének az lön természetes következménye: hogy a szabadelvű párt is igyekezett szervezkedni.

Széchenyi fel nem adván saját álláspontját és practikus irányzatát, ami főleg a Kossuth törekvéseinek veszélyessége kitüntetésére s ellensúlyozására volt irányozva, — önállólólag közre tette „programm-töredékét.“

A magyar nemzet államfainak zöme azon pártban csoportosult együvé, melynek Battyányi Lajos vezére, Deák Ferencz esze, és Kossuth Lajos zászlólobogatója s népszónoka volt.

E pártnak részletezett programját: „Ellenzéki nyilatkozat“ elnevezéssel Deák Ferencz írta meg; és ez, 1847-ik év június hónapban tétetett közzé.

A párt-korteskedéseket mindenfelé s minden téren a legnagyobb vehemenciával folytatták; s most is az „adózunk s nem adózunk“ volt az egyik fő kortes jelszó.

Ezen nagy kérdés megoldását Bezerédy István kezdeményezésével, több tekintélyes hazafi azzal törekedett siettetni, miszerint a megyei közgyűlésekre kötelező nyilatkozatot adtak be: hogy ők vagyonaik után készek adót fizetni.

A pártok mérközése a követválasztásokon a legingerültebb erőfeszítéseket és kortes műveleteket fejtette ki; s utóvégre a kormány és ellenzéki párt követéinek száma körülbelől annyira egyforma volt, hogy csak a kötelező követi utasítások egyik vagy másik párt részére való kedvező értelmezése által lehetett az egyik vagy másik oldalra az országgyűlésen pár szónyi többséget csinálni.

Kossuthot Pest vármegye a Batthyányiak vezérlete alatt választotta meg egyik követévé; Deák egészségi okból nem vállalta el a követséget; Széchenyi Sopronmegyéből küldette el magát követül, hogy Kossuthot lehetőleg ellensúlyozza.

Deák távolléte miatt Kossuth ragadta magához teljes erővel az országgyűlés pathos-gazdag vezérlését. Ismét nagyon érezhető volt, hogy az országgyűlés küzdelmei folyamában hiányzott Deák bölcs eszélyessége, s közvetítő tapintatossága.

A kormány és ellenzék közt a legnagyobb erőfeszítéssel folyt a folyvást nagyrészen eredménytelen élethalál viadal.

1848-ik év elején már az a hír szárnyalt: hogy Apponyi kancellár az országgyűlést felosztatja és mindenféle felosztatás, elzáratás stb. féle politikai „maszregelezéseket“ vétet fogamatba; midőn egyszerre **kitört** a párisi febrnári forradalom vulcánja; erre Magyarország egész politikai s állami helyzete roppantul megváltozott; és Kossuth úgy szólva rögtönözve a törvényhozás dictatorává magasodott fel.

A magyarországi eseményeket a bécsi események váratlan rohamossága lobbantotta ki.

Bécsben ugyanis márczius 13-án a forradalom kitört; az A ula lett a helyzet dictatora. Metternich s kormányzata elenyészett, Apponyi lemondott. István nádor márczius 14-én országos ülést tartott, melyen a „felelős magyar kormány“ kinevezése iránti felirat elfogadtatott s ennek királyi elfogadtatása kieszközlése végett a nádor vezérlete alatt országos küldöttség menesztetett Bécsbe.

Másfelől Wenckheim Béla és Tolnay Károly zalai követ Kehidára utaztak Deák Ferenczért, őt Pozsonyba hozni hogy így: ő a rögtönzött nagyszerű állam-átalakítás megállapításánál a szinfalak közt közreműködjék.

Vasúti rajzok,

közművelődési, közlekedési s közoktatási tekinteteből.

IX. Krakó az ősi lengyel főváros.

Lublóhoz Orló volna a legközelebbi vasuti állomás, de mivel az osztrák és magyar végállomások, Lelukow és Orló közt, minden kritikán alóli a vonat-csatlakozás: Lublóról a kitünő jó szepes galicziai országuton Mnisekre hajtottunk, és itt, már galicziai területen, Piwnicznán ültünk vasutra.

A galicziai határt Mniseknél léptük át és itt utólért bennünket a Poprád, is; mely folyam Lublótól keleti irányban tovább futván, miután Sáros megye területére mélyen behatol, azon óriási nagy kerülő körutat csinált s Palocsát is megkerülve Andrejovku praediumon felül északnyugoti irányt vesszen futása s mind addig határvonalat csinál elébb Sáros, azután Szepes megye és Galiczia közt, még Mniseknél északi irányban egyenesen befut Galiczia területére.

Idáig az országut nagyszerűen regényes hegyes völgyes vadon vidéken vezetett keresztül; s az ut környékén igen gyér a lakosság.

Piwnicznán várakozni kellett a vonat elindulására, volt alkalmunk látni, hogy az itteni köznép milyen nyomorultan s ronda belsejű, fából összevágott házikókban lakik mindenféle állatjával együtt. E lakokban a légkör, mindenféle szag vegyülékkel van megterhelve.

A vasut a regényes vadonságu s nem igen nagy termékenységet láttató Poprád-völgy kötőmellékes mélyén futott felfelé északi irányban, a folyam medréhez olyan közel, hogy annak hatalmas rohogását mindaddig hallottuk, míg a Poprád-völgy mindinkább kiszélesülvén, Ó és Uj-Sandecz városok környékén az egygyé váló Poprád s Dunajecz folyók völgyei síksággá szélesültek, s e két folyam is e két város közt elterülő bozótos vidéken nemsokára egybe folyt s Dunajecz névvel futott tovább.

Sandeczen túl a vasut oda hagyja a Poprád-völgyet és a Kamionkavölgyön halad befelé, folytonosan kapaszkodva a plaskowai állomásig; innen azután örült rohamossággal, leirhatlan tekervényes összevissza kigyózdást képezve, fut lefelé és Grybow várost sokféleképen megkerülgeti.

Grybow terjedelmes város többféle gyárépületek. Itt volt a lelukow-tarnowi vasutat építő vállalkozók főtelepje; s itt a vállalkozóknak több magyar hivatalnokával találkoztunk.

A Kamionka és Biala völgyek vízvázasztó hegygerinczén szilajon robogva áthatolván a vonat, a Biala völgyén haladtunk folyvást északi irányban Tarnow felé.

Mindegyik állomáson annyi sok utazó ült fel a vonatra, hogy alig találtak azok számára a kocsikban elég helyet.

Hajnali 5 órától jöve, 12 óra előtt érkeztünk Tarnowra. E pályaudvar majdnem a pesti állomást megközelítő terjedelmes s élénk forgalmu egyik fő állomás a krakó-leMBERGI vonalon.

Tarnow a **Károly-Lajos** vasutársulat fővonalán fekszik. E vasutvonal, két szakaszból, u. m. krakó-leMBERGI és a leMBERG-tarnopól-podwolocsyskai pályá-

részből áll; van három mellék és két csatlakozási vonala; melyek összes hossza 78 mértföld, a fővonalé 70 mértföld; a befektetési tőke 82.080.000 forint, melyből 47.880 000 frt részvényekkel, 34.200.000 frt elsőégi kötvényekkel szereztetett be. A krakó-leMBERGI szakasz többet hoz 6 perczentnél.

Tarnow terjedelmes ódon város a Biala folyam jobb partján, egy domb magaslaton elterülve; Sanguskó herczeg birtoka. Esős idő lévén, csak a nagy kiterjedésű pályaudvar és ennek rendezett faültetvényezéssel diszelve környékét szemléltük meg.

E vaspálya fővonalán: egy gyors, egy személy és vegyes, s így három személy szállító vonat jár Bécs, ugyszinté Podwolocyska irányában. Mi Tarnowból a személy vonattal harmadfél óra alatt értünk Krakóba.

A vasutvonal nyugotnak, egyenes irányban, sík talajon fut Krakóig; a láthatár a jobboldalon nagy síkságon vész el; a baloldalon pedig szelid hajlású heglánczolat szegélyezi azt.

A pályavonalon Krakóig számos apróbb patak és négy nagyobb folyam vág keresztül egyenesen északi irányban; u. m. Tarnow alatt a Biala; ettől nem messze a Dunajecz, s e két folyam ide közel összeszakad; azután az Uswica; Bochnia közelében pedig a Raba folyamok. Azután mindezen folyamok a Visztulába ömlenek.

Krakóig a vidék semmi nagyobb szerű látványt nem mutat.

A bochniai és wielickai sóbányák jelentéktelen magasságú, inkább csak homok hegységnek látszó heglánczolatok gyomrában ágazzanak szét, s mélyednek le.

Krakónak távolról, csupán a királyi vár, a sok templom tornyai, a városon túl felmagasadó Kosciuskó-halom és a délkeleti részen emelkedő magaslatokon mutatkozó, most már haszontalanná vált Max-tornyok fajta erődítési építmények, kölcsönöznek egy kissé nagyobb szerű külalakzatot.

Podgorzse mellett áthaladván a Visztula hidján, a vonat Krakónak északnyugoti oldalán elterülő pályaudvarra robogott be velünk; s minthogy a Victoria szállodát mondották a legszebb első rangú hotelnek, ide szállottunk.

Krakónak királyi multja s ennek hagyományai nagyszerűek; jelene csak a lengyel hírlapirodalom, a tudományos és tanintézetek tekintetében bir közepszerű jelentőséggel. Iparára s üzletére is csak a közepszerűség mérve illenek rá.

A város alakja hosszukás oval; a belvárost a külvárosoktól, — a várost régen körül kerített várfalak s tornyok szétbontásával nyert helyen, — körtér, terjedelmes parkültetvényezéssel, övedzi körül. Az ó város szélén Wawel nevű terjedelmes szirt-tömb tetején terül el, a város felett uralkodva, a királyi lak; s ennek ablakaiból legjobban áttekinthető a várost és környékét minden oldalról; s a várfalak orozatáról ellátni az ide, csak „miniatur“ alakzattal mutatkozó Tátra-hegységig.

A királyi lak most egészen katonai laktanyául használtatik s a tüzérségen kívül magyar gyalogság szállásol benne. A királyi lak felett, mintegy középpontot képezve emelkedik fel az ősi lengyel királyság hajdani főegyháza. Ez egy minden tekintetben nagyszerű szép, roppant sok s becses kincsekkel, ősi hagyományokkal, emlékekkel és sírokkal megrakott lengyel mausoleum. Ennek falai közt az egykori lengyel királyság történelmi egyénei s alakzatai megtestesülve fogják körül s állanak a látogató szemei előtt. Ezokon Krakóban e hely s ennek mutatványai érdemelnek legtöbb tanulmányozó szemlélődést.

A hajdani nagy lengyel birodalom keletkezésének alapítási története a

mondák bizonytalanságában vész el. Egyfelől Lech, Czech herceg, Csehország alapítója testvérét, másfelől Pollach herceget 550 tájon beszélik Lengyelország megalapítójának. A monda szerint Lech hg Gnesent fővárosul oda építé, a hol egy fejér sas fészke állott. Hanem az már történelmileg bizonyos, hogy Piast foglalta el 842-ben a lengyel trónt és a Piastok korszaka egész 1386-ig tartott. Ezen Piast, vidéki gazdag ur volt s inség idején Gnesent élelemmel látván el, őt a nép uralkodójává tette. — I. Micsislaw 966-ban vette fel a keresztiséget s téríté át országa lakosait azon hitre, nagyrészben erőszakkal.

A lengyel királyság nagysága, európai s történelmi tekintélyessége, jelentősége s egyszersmind Krakó város rendezése, kiépítése s felvirággzása főleg III. vagyis nagy Kazimir király uralkodásával vette kezdetét. A nagy Kazimir cselekvényeivel s alkotásaival mindenfelé találkozunk Krakó város falai közt.

Lengyelország birhatásaért a Kazimir atya IV. Wladislaw Locietek = kinek „rőfös hosszú“ melléknevet adtak, — három ellen-királylyal küzdött meg s utóvégre ő válván győzelmessé, és diadalai folytán nagy és kis-Lengyelországot egyesítvén, magát Krakóban királylyá koronáztatta.

A rőfös hosszú Wladislaw leányát Erzsébetet, I. Károly magyar király vette nőül; őt pedig fia Kazimir követte a lengyel trónon.

Kazimir még fiatal herceg korában Visegrádon a királynénál mulatozván, itt ő idézte elő azon országos jelentőségű botrányt Zach Klára megfertőztetése által, — a mely aztán Zach Felician megbüntetése végett, oly sok nagyuri családnak vadállatok módjára kezelt üldöztetését és teljes kiirtását vonta maga után.

Kazimir a trónt atya halála után 1333-ban elfoglalván Lengyelország, határait minden irányban kijebb terjesztette.

Ő készítette a legelső irot lengyel törvényeket; az ő uralkodása alatt, midőn ő a lengyel trónt unokaöccse I. Lajos magyar király számára igyekezett biztosítani, — jöttek létre az ugynevezett „pacta conventa,“ melyek által a lengyel nemeség királyválasztási jogainak alapjai tétettek le.

Kazimir király a vadászaton szerencsétlenül járván, 1370-ben gyermek nélkül elhunyt; s benne a Piast család kihalt. Ekkor a trónon őt Lajos magyar király követte volna; de ez nagyon rosszul gazdálkodván Lengyelország dolgaiban s az ottani uralkodás kezelését legnagyobb részben anyjára, a Kázmir testvéreire bizván, a lengyelek fellázdak többizben ellene. Lajos először Kataliu nevű leányát tette lengyel királynévá; de ez meghalván, többféle küzdelem után Lajos legifjabb leánya Hedvig jutott a trónra s 1384-ben Krakóban megkoronáztatott. Hedvig összekelvén Jagello litvániai herceggel (a ki ez okon kereszténynyé lett,) a Jagellok uralkodtak Lengyelország felett 1572-ig. Ekkor vált azután Lengyelország örökké viszázkodó választó királysággá; a mi e nagy szép birodalomnak teljes megrontását, demoralizálását és végelpusztulását idézte elő.

A hajdani Lengyelország időnként különféle nagysággal és kiterjedéssel birt. A 11-ik században 4020 □ mértföld, 1450 körül: 17.370 □ m., a 30 éves háboru ideje alatt 18,520 □ mértföldre terjedt ki; azonban 1772-ben az első felosztás előtt már 13,500 □ mértföldre apadt le 12—14 millió lakossal. Állott pedig hajdanta: n a g y és k i s-L e n g y e l o r s z á g b ó l, a l i t v a n i a i n a g y h e r c z e g s é g b ó l és K u r l a n d v a z a l l á l l a m b ó l. N a g y-L e n g y e l o r s z á g k é p z ő d ő t t a b i r o d a l o m n y u g o t i v a j d a s á g a i b ó l: P o s e n, K a l i s c h, M a s o v i a, G n e s e n, l e n g y e l-p o r o s z, p o m m e r a n i, s t b. v a j d a s á g o k b ó l E r m e l a n d b ó l, D a n z i g s T h e r n s z a b a d v á r o s o k b ó l; K i s-L e n g y e l o r s z á g h o z t a r t o z t a k

a keleti s déli vajdaságok: Krakó Sandomir, Lublin, Podolia, Kiew, Halics, Chelm, Veresoroszság stb. nevű tartományok; Litvániához tartoztak: Wilna, Novogrodek, Smolensk, Polozk stb. tartományok, Kurland stb. Az első felosztás előtti Lengyelország lakosai közt volt 6—7 millió lengyel, 1½ német, 2 millió zsidó, 2 millió litvániai s 2—3 millió veres és fejér orosz. — A megválasztott király az elébe adott „pacta conventa“-ra tartozott megesküdni, és őt Krakóban a gneseni érsek megkoronázta. A lengyel rendek közt a főpapok, a 14 vajda és az ezek műveletei által időnként különbözőképpen csoportosított *confoederatio* játszották folyvást a fő szerepet, míg elvégre, az ezek által örökösen életben tartott beháborgások a nagy lengyel birodalmat a vég feloszlatás és szétdarabolás örvényzetébe sodorták bele.

A krakói főegyház alatt szétágadó *sirbolt*-ban láthatók elhelyezve Hedvigtől kezdve a lengyel uralkodók holttesteit magukban záró ércz koporsók. — Az egyház hajóját körül szegélyező számos kápolnában diszelegnek Lengyelország időnkénti történelmi egyéniségeinek pompás nagyszerű, majdnem megszámlálhatlan s művészileg készített szép emlékei.

Krakónak 36 nagyszerű temploma van, a melyek mindegyike vagy építészeti, vagy a belsejében látható művészeti diszitmények és sokféle emlékek s történelmi hagyományok tekintetéből, a sorra látogatást megérdemlik. Kiválólag érdekesek: a Mária, Péter, Anna, Dominikanus, Franciskanus stb. templomok. Ezekben tömérdek sok szép festvény s híres lengyel főpapok s államférfiaknak nagyszerű emlékei láthatók.

Meglátogattuk az egyetemet, a *bursa* helyiségét, a *przemislawi mütani muzeumot* és a *Jagello könyvtárt* stb.

Az egyetem 1364-ben nagy Kazimir alatt alapított; s ezt a magyar tanulók 1492-től 1518-ik évig oly nagy számmal látogatták, miszerint a *Jagello* könyvtárban azok neveiről egy pergamentre írott 20 levélre terjedő sűrűen írt névjegyzéket láttuk. Az azon időszak alatt itt tanult magyar egyetemi tanulóknak is volt ugynevezett „burzajok.“ A *burza* egy olyan kollegyium-féle együtt-lakást és érlelmi ellátást szolgáltató intézet. Az 1500-as években a krakói tanulóknak nemzetiségeikhez képest, négy burzajok, ezek közt volt magyar burza is.

Jelenleg egyetlen egy burza létezik lengyel tanulók számára. Ennek terjedelmes épületében, az egyes szobákban a kisebb tanulók többen, a nagyobbak kevesebben lagnak együtt pár forint évdíj fizetésért; és ami ennivalót az egyes tanuló naponként főznivalóként kiad, azt az ő számára saját külön kis edényében a közös nagy konyhában megfőzik.

A *muzeum* egyes gyűjteményei meglehetősen gazdagok és tanuságosak; s itt egyuttal jól berendezett nagy terem van népszerű felolvasások tarthatása végett.

A *Jagello könyvtár* igen szépen van saját nagyszerű odon palotájában berendezve; s a könyvtárnok *Paulur*, annak körülnézését előttünk igen tanuságossá és érdekessé tette mutogatásaival s ismertető magyarázataival.

A város mind odonszerű több emeletes nagy, több száz éves házakból áll. Az utcák meglehetősen egyenesek. Különösen szép a város közepét képező roppant nagy négyszegű tér, melynek közepére még Kázmir király óriási nagy bazárt építtetett; s ezen épületet építészetileg épen most restaurálják.

Kerestük azon karmelita zárdát, a hol *Ubryk Borbála* bevolt zárva. Egy odon alaku karmelitanő zárdába vezettek be; hanem itt kérdezősködésünkre azt vá-

laszolták, hogy másik carmelita zárda is van s abban játszott el Ubryk Borbála története.

A V i s z t u l a hajózási tekintetben itt még nem nagy jelentőségű. — E folyamra könyöklőleg, egy egészen elkülönzött szigeten terül el Kázimirz, a zsidó városrész, melyet meg Kazimir király a zsidók számára együtt lakási térül jelelt ki. E kis területen 12,000 zsidó lakik együtt, s itt lehet vagy 1000 bolt s raktár egymás mellé sorakozva ; s nagyszerűen élénk itt az üzérkedési zsbongás.

Különösen ajánlatosak az idegenek számára a főpiaczon, emeletes helyiségekben levő diszes kávéházak. Ezenben minden valamire való lengyel hirlapot s folyóiratot feltalálhatni.

A ki Krakóval, nevezetességeivel különlegességeivel és környékével részletezen meg akar ismerkedni, legalább 4—5 napot kell itt időznie.

TÁRCZA.

A l é g - p o s t a .

(Dán beszély.)

5-ik s u t o l s ó k ö z l e m é n y .

— Ugy van, szabály szerint is van. De én kivétel vagyok, mert én most nem tudom, miért kellene nekem elmennem.

Ingeborg nem felelt; szünet állott be.

— Én szabadságot akartam venni magamnak, kocsim egyik ülésével megkínálni nagysádat.

— Azt hiszem már említettem tanácsos urnak, hogy ma nem szándékom a városba menni, — viszonzá Ingeborg hidegen.

— Igaz, — mond Bagger, — de hisz nekem sincs szándékomban bemenni.

Ingeborg felemelte nagy szemeit, és a tanácsosra nézett, mintha azt akarta volna értésére adni, hogy ebből az egészből egy betűt sem ért.

Bagger látva a csaknem aggódó részvétet, melylyel a leányka iránta viseltett, felhagyott az inquisitióval, melyet mint gyakorlott bíró megindítani akart, hogy Ingeborgot ellenmondásokba keverje és vallomásra bírja.

Ő maga kezdett vallani.

— Ingeborg! Az ég szerelmére kérem: nem nagysád váraozdik rám ma két órákor Brandt asszonyságnál?

— Én Brandt asszonyságnál?

— Nem kegyed irta, hogy . . .

— Én sohasem irtam önnek, — kiáltá Ingeborg, kezeit visszahuzva.

— Az égre kérem, drága nagysád, ne távozzék . . . Bocsásson meg . . . Mindent elmondok!

És elkezdé az egész történetet, ha nem is oly szerves, logikai rendben, mint ezt jogásztól várhatnók, de volt elbeszélésében, mégis bizonyos megnyerő szónoki vonás, és különben is Ingeborg némi ismeretekkel bírt e dologról; minek folytán a homályos helyek is megvilágosodtak előtte. Azután meg nem is az volt a fődolog, a mi annak látszott; mert míg e szavak: forgószél, padlásszoba, posta, levél, egy-másra torlódtak, a hang és tekintet, egy mélyen át érzett szenvedélyről tanuskodott, mely láthatólag meghatotta Ingeborgot.

— De végre is mi lesz most? — kérdé a fiatal leány szelid mosolylyal, és anélkül hogy Baggertől kezét visszahuzta volna. — Mindannak, a mit ön nekem itt elbeszélt, rövid foglalatja az, hogy hűségét egy ismeretlen nőnél elzalogosította.

— Nem, drága nagysád, nem ez a foglalatja.

— De hisz ez tény. Ama pillanatban például, midőn ön az egyik nőt az oltárhoz készül vezetni, előállhat egy másik, és igényt formálhat öne.

— Oh az ilyen igény! Egy darabka papir, név nélkül, a szélbe hajtva, és repítve! Ennek jogilag nincs semmi érvénye, és erkölcsileg minden erejét s jelentőségét elveszti, ha én mást, ha kegyedet szeretem.

— De én mégis azt hiszem: gyötrelmes tudat lehet az, hogy fiatalságunkhoz, és lelkesült eskünhöz hűtlenek lettünk, és éreznünk kell azt, hogy valakit megcsaltunk.

— Ingeborg, kegyed ezt oly komolyan mondja, hogy kétségbe ejt. Bevallom, van valami benne; a mi ha nem úgy volna, nagyon szeretném; de azt követelni, hogy a miatt egész életemmel lakoljak, az isten szerelmére Ingeborg, ez nagyon is szigorú ítélet lenne.

Miután Ingeborg tisztában volt a dolgokkal, természetes hogy azt nem is fogta fel oly komolyan, mint ahogy szavaiból hinni lehetett volna; de Baggerre nézve, bármint veszszük is, igen kellemetlen lehetett, hogy közel vagy távol, mindig valami idegenszerütől kellett tartania. Az igény, melyet az ismeretlen nő formálni látszott iránta, nyugtalanítólag hatott szellemére. Az igazi férjnek házi tűzhelye körül kell megtalálni a költészetet, és nem a levegőben hajhászni.

Épen ez oknál fogva így szólt Ingeborg:

— Önnek vissza kell szereznie levelét, — kötlelevelét.

— Igen, azt szeretném, — mondá csüggedt sohajjal. — De kihez forduljak? Ebben rejlik éppen a nehézség.

— Irjon ugyanazzal a postával, mint a multkor.

— Melyikkel?

— A szélre bizta ön első levelét, bizza rá a másodikat is, melyben ígérését visszaveszi

— Oh ezt nem mondhatja kegyed komolyan! És azt is meg kell vallanom, hogy ilyesekre már nem vagyok elég fiatal. Mióta, az ismertet szeretem, nincs bátorságom az ismeretlenre bízni magamat.

— Akkor — a mint látom, ma mégis boszorkányképen kell szerepelnem. Irjon tehát. A levélről majd gondoskodom. — Nos el van tőkélve?

— El el, csak szavainak komoly kiejtése döbbsített meg... Vakon engedelmeskedem. Mit irjak tehát?

— Irja: „Kedves tündér! Miután Helm kisasszony kezét és szivét ohajtom megnyerni“ — —

— Oh Ingeborg, úgy áldjon meg az ég, ahogy szeretlek! — kiáltá Bagger és fel akart kelni.

— “Kérem önt, küldje vissza leveletem.” Nos elkészült vele?

— El Ingeborg, drága Ingeborgom! Édes egyetlenem! Mi szegény a nyelv, ha a sziv csordultig telt.

— És most írja alá nevét, a napot, és a czimet. Utóirat: Becsületszavamat adom, sem azt nem tudom ki ön, sem azt nem, hogy mimódon jutnak kezébe/je sorok.

— Istenemre ezt állithatom!

— Most engedje egy kissé, hogy megtoldjam a boszorkány-formulárával.

— Oh Ingeborg, tudod-e azt, hogy ha velem egy papirra irsz, az annyi, mint egy eljegyzési hirdetés!

— Adja tollát. E levelét még két óra előtt postára kell adnunk.

— Két óra előtt — különös! Az ismeretlen levélben ez áll: Ne feledje ön a két órát.

— Hisz azért sietünk! — válaszolá Ingeborg.

Aztán így irt:

„Kedves Brandt kisasszony, én is kérem önt, legyen szives Bagger törvénytörvény-széki tanácsos ur levélkéjét visszaküldeni, és kérem legyen jó e néhány szót reá írni: „Helm kisasszonytól kaptam.“ Mindnyájunkra nézve legjobb, ha az egész tréfa nem kerül a város nyelvére.“

Jó szívű egyéneknek megengedtetik: Brandt kisasszony tulajdonképi czéljait nem szellőztetni. Talán az egész csak tréfa volt. Semmi más. Talán az izgatottságot is, melyet elárulni látszott, midőn Bagger és Ingeborgot egymás mellett ülni látta, pusztán csak a véletlen szeszélye szülte. De közülünk aligha tudta volna valaki meglepetését, oly könnyen és tapintatosan elfedni. Baggerhez irt levele, melyben ennek házasságáról beszél, bizonyos fokú ravaszságról tanuskodik ugyan, de lehet hogy megbánta és restelte első pillanatban tett lépését, s hogy az egésznek véget vessen, állott a leggyőzhetlen akadálylyal elő. Ha igazságosak akarunk lenni, itt bajos itélnünk. Sok szól mellette, sok ellene. Hisz Ingeborg maga tréfaként említi levelelében az egészet. De bármint legyen, a határ sokkal világosabban lett előtte kimérve, semhogy azt átlépni észszerűnek látszhatott volna.

Másnap a tanácsos, kezében tartá a kérdéses papírszeletkét.

Midőn Bagger, Ingeborg jelenlétében, a levelet felnyitotta, most már színehagyott, igazi fiataalkori levelét maga előtt látta, úgy tetszett, mintha lényének egy része suhant volna el mellette, fel-fel a szellemek világába; de még inkább csudálkozott, midőn e jegyzetet olvasá a levéldarabka egyik sarkán „Helm kisasszonytól kaptam.“

— Ébren vagyok vagy álmodom? — kiáltá, — mikép lehetséges ez?

— És miért ne lenne lehetséges? — kérdé Ingeborg. Ki más, mint — geb — hez, érkezhett e levél eredetileg?

— Geb — geb? De hát ki az a — geb?

— Ki más mint Ingeborg? Ez nevemnek harmadik, negyedik és ötödik betűje?!

— Oh! — kiáltá Bagger, homlokára ütve, és Ingeborg kezét megragadva, arczán földöntúli boldogság fényével suttagá:

— Valóban több volt a szerencsém, mint az eszem!

Ingeborg pedig ezt mondá:

— Arra méltán számíthat az, ki sorsát a szelek repülő postájára bizza.

A török efendi.

A török „efendi“ körülbelül annyit jelent, mint: „doctor.“

Hanem a nyugati fogalom nem azonos a keletivel, s a fordítás így soha sem kifogástalan, mert igen bajos egy oly nyelvből tenni át fogalmakat, a melynek — a mienktől teljesen eltérő világnézet s életmód szolgál alapnl. — Például a következő szavakat: főnemesség társadalmi előítélet, házasság stb. török nyelvre fordítani rendkívüli nehéz volna? A „doctor“ szóban oly jelzővel rendelkezünk, mely ezen esetben feleslegessé tesz minden körülírást s leginkább megközelíti az „efendi“ szó fogalmát.

Midőn az „efendi“-t „doctor“-ral fordítjuk, — nem értünk oly „doctor“-t, ki vizsgákat s szigorlatokat tett, a kit graduáltak s a ki tudori oklevéllel rendelkezik.

Az „efendi“ tiszteletczimet Törökországban mindenki használhatja, a ki ismeri az írás mesterségét, és következképpen e kiváló tulajdonságánál fogva igényt tarthat arra, hogy a „műveltek“ osztályába soroztassék. Szándékosan irtuk ezt, hogy: „következésképpen“; mert az írás tudása a keletinél nem eszköz, hanem cél és több más ismeretet feltételez, a melynek birása szoros összefüggésben áll az írás mesterségének ismeretével. Ezen körülmény az általános népművelődésre nézve nagy és aggasztó akadály, s egészen alkalmas arra, hogy reformokra provócáljon. Terveztek is már Törökországban vállalkozó emberek holmi reformféléit, de e tervek megvalósulását eddig még mindig gátolta a közvélemény, mert hogy az írás leszálva a tudomány magaslatáról — Törökországban mindenki által elsajátíthatassék, — okvetlenül szükséges lenne a korán arab írásmódjától részben eltérni; ez pedig a török közvélemény szerint: teljességgel lehetetlen.

Vallási aggály, a hagyomány hatalma s a jelenlegi irni tudók gyakorlottsága most még ellenségesen áll szemközt egy oly beható átalakulással, mint a minőt a profán irmodornak a papi írástól elválasztása feltételez.

Ehez még az is járul, hogy ezen reform — a tulszaporodott arab és persa szavak kiküszöbölése tekintetéből — egészen új nyelvképzésre lenne kényszerítve. — Miután azonban ezen reform, szükségességénél fogva előbb-utóbb létesülni fog — az efendi czim is csak a szaktudósokra fog szoritkozni, mivel nem lesz minden ember által viselhető.

Az efendi czim a császári hercegekre is kiterjed; ezeknél azonban e czim ugy viszonylik a „Tudósok“ seregének analog cziméhez, mint a Bourbonok egykori „monsieur“-ja az általános értelemben használt „monsieur“-hoz. Az efendi czim konokul megtagadtatott a keresztényektől — daczára annak, hogy a szó eredete nem török — hanem görög.

Ezuttal az efendi czimet, mint a bureaucratia tagjaira vonatkozó jelzöt akarjuk csak szem előtt tartani. — Az ezen czim alstt értetni szokott bureaucratia jelenlegi alakja a reformokból veszi származását, — s a létrejöttétől egész Aali pasa haláláig terjedő időszak jelzi befolyásának tetőpontját. A janicsárok testületének megsemmisítése után az ozman hatalmasoknak belpolitikájához tartozott az is, hogy a katonai szellemet azonosítsák a titokban tovább élő jancsár daczczal, s így történt aztán az, hogy a bureaucratikus testület a hadsereget teljesen háttérbe szoritotta. Teljes ellentétben a katonai theocratia érvényben tartásával tagolt ozmán birodalom alapelveivel, az efendi a bey fölé került, s a toll emberei maguk alágyürték a kardforgatókat.

Törökországnak a külhatalmak iránti összeköttetései felszaporodván, a külhatalmak nagy fontossága a kormányzat sulypontját a külügyér cabinet-jába helyezé át, minek folytán az történt, hogy az egykor oly alárendelt „Reis-efendi,“ mint a „külügyek marsallja“ irányadó személy lön a kormányférfiak előtt. Resid pasa s Aali pasa — mindkettő hatalmas nagyvezér — külügyér is volt, tekintet nélkül arra hogy személyesen teljesíték-e ezen tárca functióit vagy nem.

Ily uton aztán gyorsan megalakult a „toll patriciusai“-nak csaknem mindenható testülete.

Igaz ugyan, hogy az irodák monopoliuma az utóbbi években korlátozva lön az által, hogy a hadsereg lassanként visszahódította az őt megillető álláspontot, — mindazonáltal a török „societé“-t ma is az „efendi“-k alkotják; s e minőségükben

nem szüntek meg a kormány s a közvélemény közt közvetítők gyanánt szerepelni, — de természetesen csak keleti értelemben.

A burocratismus ma már nem annyira az egész birodalomból, mint inkább a tisztviselő családok szűkebb köréből meríti contingensét, a melyhez a keresztények jelentékeny részzel járulnak. A tisztviselő fia hasonlóképen tisztviselő lesz. A fiúnak államszolgálatba juthatását s későbbi előmenetelét az atya összeköttetései könnyítik meg s igen gyakori azon eset, hogy e természetes protectió egyetlen örökét képezi a fiu-gyermeknek. Örvendetes jelenség gyanát kezd az utóbbi időben előfordulni, hogy az ilyen igény-jogosult jelöltek lemondva az állam szolgálatáról — szabad tért választottak működésüknek, s előszeretettel fordultak az ujon keletkezett ügyvédi pálya felé.

A török ifju eddigelé gyakran oly korban lépett irodáiban, a mely korban más államokban a fiu még középtanodát látogat. Kelet napja hamarabb érleli az embert s ezenkívül Keleten az irodábaléptetés jelzi az ismeretek megszerzésére szánt idő kiindulási pontját. A török iroda nem egyéb előkészítő iskolánál, a melyben a belépő ifju, természetes tehetségei, s atyjának — vagy közvetlen előjárójának befolyása szerint képezi ki magát.

A hivatalba lépő ujoncz mindenekelőtt bemutatatik az illető miniszternek, ki a jelöltet rendesen ezen hagyományos szóvirággal fogadja, hogy: „Ha isten akarja, ön még nagyvezér is lehet,“ amivel azután a bemutatás véget ér.

A belépő most beosztatik egy „kalem“-ba. Az új tisztviselő, kinek piros „fez“-e s új ruhájának színe, szabása teljesen megfelel a legújabb divat követelményeinek, naponként elvándorol irodájába. Még pár év előtt egész lovas csapatokat lehetett a déli órákban a porta épülete felé lovagolni látni. A lovakat fényes takarók fedték. — mellettök lovász lépdelt, míg a leghátul ballagó pipa-hordó egészíté ki az „efendi“-knek szabályszerű felvonulását. Ilyenkor az „efendi“-nek a katonák is tisztelegtek. Hajdan az államhivatalnokok osztálya nem volt oly élesen elkülönítve a katonatisztek testületétől, s a hivatalnokot ép úgy megillette katona részéről a tisztelgés, mint magát a katonatisztet. Nem igen rég volt még az, mikor a tisztviselő magasabb rangja nagyobb számú kíséretet is követelt; a miniszterek kíséretükön kívül még egy csoport katouailag szervezett testört is cipeltek magukkal; s a ki látta, hogy e pazarul kispaszomántozott emberek fülön felül érő gallérjikkal hosszú arab puskáikkal mikép őrizték urokat: az sohasem fog megfélekedezni e látványról. — Ma háttas lovak helyébe divatos hintók léptek, a pipahordó csibukdzsi is hovatovább mindinkább kezd kimenni a divatból, s már az sem szokás többé, hogy a gyalogjáró tisztviselők a legelső rangosztályhoz tartozó gyanánt tekintessenek,

A keleti jelleg mindinkább tűnni kezd a külsőségekben. Egy negyed századdal ezelőtt még a falakat körülfutó diván volt a török hivatalszoba főjellege. Ma azonban már mindenütt karosszékeket látunk. — Minden tisztviselő előtt egy kis asztalka áll, a melyen gazdag írókészlet van elhelyezve. Ezen készlet ennyi s ennyi apró porcellán csészéből, tollból, ollóból, késből s tudja isten még micsoda szerzőszámból áll; minden darabja rendesen csinos, igen gyakran pedig művészi kivitelű s kivétel nélkül nagy gondozásban részesül. A legjobb katona sem tarthatná fegyverzetét kifogástalanabb állapotban, — mint az efendi írókészletét. Az utóbbihoz tartozik a dohány-szelence s a hamuedény is, de csak azóta, mióta a csibuk a hivatalszobák legnagyobb részéből néhány magas és legmagasabb állásu hatalomvivő

cabinetjébe vonult vissza. Feleslegül megemlítjük még azt is, hogy az efendinek hagyományos megjelenéséhez bizonyos katonás csin is járul.

Az irodafőnökök ezenkívül a „torba“ — selyemből vagy vászonból készült apró zacskó — által is különböznek társaiktól. A „torba“ veszi magába az elintézendő ügydarabokat s tartalmával együtt örökös vándorlásban van a főnök lakása és irodája — s a különböző „kalem“-ok között. A „torba“ mindenféle minőséggel bír; majd transportabilis levéltárt látunk benne, majd pedig ürügyet a mentetegetőzésre, vagy okot valamely ügy elhurcolására; a „torba“ veszedelmes örvényt rejt ma gában az olyanra nézve, a ki egy, — a tisztviselő előtt — nem kedves ügy elintézését sürgeti.

Minden kálem bir egy „tenafusodasi“-val — üdülő-teremmel, — a melyben szabad menet engedtetik a napi pletykának s a melyben a tisztviselők frisitöket vesznek magokhoz. — Az ajtót helyettesítő szőnyeget őrző szolga soha sem zárja el az utat az adománygyűjtők — vulgo koldusok — előtt, kik teljes háborítatlansággal végzik körmeneteiket az irodákban. Ezen egy körülményből ítélve azt kellene hinnünk, hogy az ottomán életnézetét, a humanizmus bizonyos szabad és jótékony vonása lengi át.

Aali és Fuad nagy tekintélyre emelte a fordító-osztályt, mint a diplomaták és miniszterek nevelőiskoláját. Ezen iskolából származtak az oly tehetségek, mint Aarifi, Savfet és Kabuli pasa; Aarifi 15 éven át volt a fordító-osztály vezetője.

Az öreg török hivatalnokok az említett iskola sülyedéséről panaszkodnak; s igazuk lehet, mert ezen iskola fénypontja Aali korába esik. — Meglehet azonban az is, hogy az új ivadéktól követelt magasabb igények adják meg e panasznak jogsultsági színezetét.

Ha az új török tisztviselő alkalmas az iroda-szolgálatra, akkor valamely irodagtag távozásakor részt nyer azon fizetési osztalékból, a mely minden irodára ki van vetve. Néha megesik az is, hogy az új hivatalnok első havi fizetése nem több 50 piasztznál — 5 frt o. é. — A fizetés — s így a netaláni pótlék is — vagy állandó, vagy pedig ideiglenes, a szerint: ahogy a díjazás valamely irodagtag külmüködése dejére meghagyatik annak, vagy pedig távollétében átruháztatik egy más tisztviselőre.

A portától vont fizetés nagyrabecsültetik; s ezen díjazott állomások különösen olyanok által vadásztatnak, a kik előmenetelt akarnak tenni. Megesik, hogy néha egy vagy más portai tisztviselőnek effectiv jövedelmét 10-szeresen fölülmuló állomások ajánlatnak, ezen tisztviselők mégis visszautasítják ezen ajánlatokat, nagyobb becsben tartván a portai hivatalt, ha ez még oly szerény lenne is. — E helyen megjegyezzük, hogy minden hivatalnok jutalom vagy ösztönzés okáért egy bizonyos rangot nyer.

Azon öt, illetőleg nyolcz hierarchicus rangosztály, a melyre az orosz „csin“-hez hasonlóan az ottomán bureaucratia oszlik: a könnyelműség által, a melylyel Resid pasa a rangadományozásoknál vele bánt, — meglehetősen elértéktelenedett. Ezen elértéktelenedésnek egyik oka az is, hogy ma a portarang a megfelelő katonai rang alatt áll, s hogy az excellencz czim legujabb időben csak a legmagasabb állású hivatalnokok számára van fentartva. A rangnélküli efendi elég ingert lát állása tekintélyében, a mely tisztán személyes és a hivataltól független, — hogy szolgáljon; öt kielégíti az, ha levélczimein egy „tehetséges“, „fényes“, „szerencsés“ vagy „nagyságos“ jelzőt lát neve előtt. A dicsvágyon kívül az efendinek egyetlen célját

az képezi, hogy házat és fogatot szerezhessen magának; azon körülmény, hogy a ház szűk s a kocsi egyfogatu — mit sem változtat a dolgon. Ez természetesen csak azokra nézve szól, kik a házat és fogatot nem birják bölcsőjüktől kezdve.

Az efendi többnyire autodidact. Ha van tehetsége és becsvágya, — gyakran mindkét tulajdönt felleljük benne, — akkor megbirja szerezni magának az elkerülhetetlen ismereteket. — Akárhány őszhaju efendi van, ki vénségében kezdte el a francia nyelv tanulását — és jó sikerrel! Pár év előtt nagy divat volt nyilvános előadásokat tartani. Magas állású dignitáriusok sem restelték előadásokat tartani az ifjabb tisztviselő nemzedéknek bizonyos szaktudományokról. Ugyanezen időszakba esik az is, hogy ifju hivatalnokok egy „tudományos clubb“-ot létesítettek, a melynek főfeladata az, hogy a külföld tudományos irodalmi termékeit átültesse török nyelvre. Akkor tájban nagy divatba jött volt a nemzetgazdászati tanulmányozása is.

Ha egy részről a szép irás, s a czikornyásan ömlengő — persa és arab elemekkel telített — irály elsajátítására nagy gond fordittatik, másrésztől nagy súly fektetetik arra is, hogy az ifju tisztviselő megszerezze magának mindazon szigorú és hagyományos formaságokat is, a melyek különösen jellemzik a portát. Azon előzékeny simaság, mely az egyéni élet nyilatkozatait, a kötelemszerű tartás előnyére eltörli, — főszükséglet a porta-hivatalaokra nézve. A magas állású a porta nyelvén nem lehet másként szólítani, mint „jótevőnk“ vagy „urunk“; ezenfelül az alárendelt sohasem szólhat magáról másképen, mint „szolga“, „ügyefogyott“ vagy plane „nagyságod lábainak pora“ kifejezésekkel.

Ezen szóvirágok azonban — melyek az olasz „excellenza“ — vagy a francia „trés humble serviteur“-rel teljesen ugyanazon értékűek, napjainkban mindinkább kezdenek lemaradni a térről; — nincs már távolazon idő, midőn a török bureaucrata is eltalálja az egyszerű irály mesterkéletlen csinját.

Van azonban egy nagy bökkenő a török tisztviselőknél. Ők t. i. örökösen azon fatális dilemmában élnek, hogy az alsóbb rangoknak vagy éhen kell veszniök, vagy pedig kénytelenek magukat megvesztegettetni, mert a fizetés nagyon rendetlenül vagy néha-néha épenséggel semmiképen sem jár ki.

Egy második hasonló fontosságú körülmény az, hogy a török efendi semminemű garantiával sem bir az iránt, hogy egy vagy más hatalmas egyén szeszélyének kitörése nem teszi-e őt kenyérfosztottá? Ebből származik aztán, hogy a török tisztviselő minden erejével odatörekszik, hogy állását anyagilag kizsákmányolva — jövőjét lehetőleg biztosítsa.

E két pont az, mely a török tisztviselőknak oly silány renommét szerzett, és alig várható, hogy e tekintetben egyhamar üdvös változás létesüljön, mert a korlátlan önkény szelleme legfelül székel — s megközelíthetetlen.

Ma mintegy 40,000 efendi él biztos kenyér nélkül Stambulban.

Hol találunk erre példát másutt?

Ezen 40,000 ember mind hivatalfosztott, szeszélyáldozat; s kimagyarázhatatlan türelemmel lesi napról-napra, hogy mikor fog ismét ege kitisztulni, s mikor jut neki is egy darabka a török állam kétes jövedelmeinek konzábjól — a mely konzon oly sokan rágódnak.

Az ilyen török efendik sorsa egyáltalán nem irigylésre méltó.

K. N.

Hogy áll a nagy világ?

— Az európai hírlapok, Bismarck kétféle nyilatkozata értelmezésén kívül, szakadatlanul az orosz hadi készülődések mérvével s menetelével, a román, görög, szerb és montenegroi mozgalmakkal s követelődzésekkel, és a konstanczi-nápolyi értekezlet esélyeivel foglalkoznak; s ezekről közölgetnek untatólag ismételt, mindenféle tarka barka híreket. Ezek közül a következő legújabb híreket állítjuk itt össze:

Konstantinápolyból decz. 8-ról írják; Midhat pasa reformtervei a török világban nagy mozgalmat keltek. Felébredt a török fanatizmus s a leghóbortosabb módon jelenkezik. A kormány a többek közt összeesküvésnek jött nyomára, mely Murad exszultánt a Cseragan-palotából meg akarta szöktetni, nevében manifestumot akart kibocsátani, melyben trónletételének törvénytelenége, a bitórlónak nyilvánított Abdul Hamid szultán tetteinek semmis volta lett volna kimutatva, s a hívek figyelmeztettek volna, hogy ne fogadják el a reformokat s V. Muradot tekintsék törvényes uralkodónak és a kalifának. Ez okmány jelenleg a kormány birtokában van. Az összeesküvésben Murad háztartásából több asszony s Murad anyja is be volt avatva. De a szerenesétlen exszultánnak sejtelve sem volt a dolgról. Az összeesküvők asszonyi ruhába öltözve akadálytalanul bejutottak a Cseragan palotába s ott néhány asszonynyal értekeztek. Murad egyik favoritja, a ki az összeesküvők egyikével gyöngéd viszonyban áll, mi miatt az eunuchchal összeveszett, elárulta a dolgot, mert az egész tervet közölte egyik barátjával, a ki Abdul Hamid odaliskja. Azonnal közbe lépett a rendőrség s az összeesküvőket egy tanácskozás alkalmával mind elfogta.

— Midhat pasa elleni merényletről csak az hallatszik, hogy a ragusai török consul táviratilag tudatta a kormánynyal, hogy két egyén érkezik legközelebb Konstantinápolyba, kik a szláv bizottságoktól azon megbízást kapták, hogy Midhat pasát megöljék. A jelzett két egyént megérkezésök után azonnal megtalálták, s az egyik Perában, a másik Kadikeusban elfogatott.

— Konstantinápoly, decz. 12. Ma tartatott az első előértekezlet Elnökké Ignatieff; Mony gróf a francia nagykövetség első titkára, titkárává választatott. A további előértekezletek holnap s valószínűleg a következő napokon tartatnak. A dispositiók engesztelékenyek; a tárgyalások jó fordulatot vesznek; állítják, hogy a leglényegesebb kérdésekben elvileg egyetértés uralkodik. Ha a közös egyetértés alapjai meg lesznek állapítva, az értekezlet török delegatusok részvételével megkezdődik.

— London decz. 72. Sutherland herczeg elnöklete alatt tegnap főuri meeting tartatott bizottság alakítása végett, mely a török hadseregben uralkodó nyomor. enyhítését tűzte ki céljául. Blankire lord ezer ft. sterlinget irt alá téli ruha vásárlására.

— A török kormány nagy mérvben erősítetteti a dunai várakat, sőt három helyen arra is előkészületet tétet, hogy hidat verjenek a folyón. Nemcsak a román lakosságot, hanem a kormányt megragadta a török félsz. Bukarestből minden ingó és értékes államvagyonot Tigoretibe, mely a Kárpátok alján fekszik, szállítanak. E hely könnyen védelmezhető, s földművekkel vétetik körül, melyekbe a román hadsereg el fog helyezettetni.

— Miklós nagyherceg az orosz déli hadsereg főparancsnoka, decz. 5-én reggel érkezett Kisenewbe. A város és különösen az indóház fénytengerben usztak. A vonatot, mely a nagyherceget hozta, az összes templomok harangzugása fogadta. Sűrű néptömeg borította az utcákat s zajosan üdvözölte a főparancsnokot; a polgármester kenyeret és sót nyújtott neki át. — Az érkező csapatokat a határhoz szállítják, a mi azonban lassan megy, mert nincs elég kocsi. Hatodikán a főparancsnok elnöklete alatt kétszer tartott hadi tanács. A hadi terv közöltetett az egyes hadtestek parancsnokaival s a Pruthon és Dunán való átkelés lön megvitatta. Szóba jött két proclamatió is; melyek egyikét a románokhoz, másikát a bolgárokhoz fogják intézni. A másodikban el lesz mondva, hogy az orosz hadsereg békés és culturalis czélból jön a Duna-tartományba. Mihelyt az oroszok a Pruthon átjönnek, a román kormány is intéz alattvalóihoz proclamatiót, melyben elmondja, hogy az ő beleegyezésével megy az orosz hadsereg Románián át.

Románia a törökök ellenében védeni fogja magát; de az orosz átvonulás elé nem gördít akadályokat. E véleményt megerősíti két újabb történet esemény: Alibei misziójának meghiusulása s a külügyminiszternek a kamara közelebbi esti ülésében mondott nyilatkozata. Alibeyt a porta küldte ide, a legelőnyösebb ígéretekkel azon esetre, ha Románia adandó alkalommal Törökország mellé áll. Ali-bey tegnap hagyta el Bukarestet, — eredmény nélkül. A külügyminiszter tegnap interpelláltatván a kormány külügyi politikája iránt, ünnepélyesen kijelentette, hogy Románia semleges marad, mert a semlegességi politika támogatja Oroszország humanitárius törekvéseit a keleti keresztényekkel szemben.

— Az osztrák-magyar miniszteri értekezletek véget értek, de a helyzetet semmiben sem tisztázták. A két kormány közt legkisebb közeledés nem történt, és az alkudozások végleg megszakadtak. A magyar kormány ragaszkodott a közös megállapodásokhoz és követelte, hogy az osztrák miniszterium álljon a szerződésekhez, és kísértse meg az általa elfogadott kiegyezési alku megvalósítását az o. nemz. bankkal és az osztrák törvényhozással szemközt; az osztrák kormány nem tagadta a májusi egyezés személyesen kötelező voltát, de azon álláspontra helyezkedett, hogy az kivihetetlen s egyáltalán megtagadta, hogy kísérletet tegyen annak keresztülvitelére. Megegyezés semmi irányban sem éretvén el, az osztrák miniszterek jelentést tettek ő Felségének s elutaztak. Provisoriumról szó sem volt; ugyszintén hamis azon hír, mintha az osztrák miniszterek a májusi protócollum közzétételét követelték volna. E protocollumok jelentősége elveszett azonnal, mihelyt az osztrák urak azokat mellőzvé, a kivihetlenség álláspontjára helyezkedtek. A magyar miniszterek utolsó este a miniszterelnök vendégei voltak, s éjfélig maradtak együtt. Az ellentét a két miniszterium között oly éles, hogy közvetítésnek alig van többé helye. A helyzet tehát fölöttébb válságos s ő Felsége elhatározásának van eléterjesztve.

— Marx lovag a bécsi rendőrség főnöke, a reichrath budget-bizottsága előtt, hová felvilágosító adatok közlése végétt hívták meg s hol védelmezte a rendőrséget a sok vádak ellen, melyekkel minden oldalról elhalmozzák, a következőket adta elő arról, hogy a rendőrségnek Bécs lakosaival milyen nagyon sok baja van. Bécs lakossága felettébb igénybe veszi a rendőrség tevékenységét s a közbiztonság közegeit mindig foglalkoztatja. — Az utóiso három évben 12 rablógyilkosság fordult elő. — A lakosság közül (Bécs lakóit jó bőségesen 1.040,000 főre számítja e rendőri statisztika) állandóan százezer: a befogottak és zárva levők száma.

A hol pedig már ennyi van bezárva (minden tizedik,) ott képzelhető, hogy mennyi lappangó rossz ember van még szabadon. Akad aztán mindig 1200 olyan gyanús személyiség, kiket folytonosan figyelemmel kell kísérni. Ezek oly nagy mértékben igénybe veszik a rendőrséget, hogy nem csuda, ha Bécs számos gonosz cselekedeténél nincs rendőr, vagy ez későn érkezik oda.

— Bernből nov. 19-én jelentik: két szemközt jövő vonat összeütközött az Aar folyó feletti hid közelében. A két vonat egymás tetejébe szaladt s kártyaház-ként tört össze, úgy hogy a színhelyen csak egy pozdorjává aprított gomoly volt látható s a legvastagabb vasrudak elhajlottak. A szerencsétlenül jártak között van a vasuti főmérnök, kiknek elébb a két lábát szakította el az összeütközés, majd derekát törte el. A mozdonyvezető hullájára alig lehetett ráismerni. A szerencsétlenséget a vasuti ór gondatlansága okozta, ki azt jelezte, hogy a vonal szabad.

— Óriási orkán rombolt Kelet-Indiában, okt. 31. és nov. elsője közti éjjel. A rémitő viharok, mely a tengert kitolta a szárazföldre, s átkergette a hullámokat a szigeteken, 200,000-nél több ember élet esett áldozatul. A hullámok 9—20 lábnyi magasságban rohantak át a szigeteken elpusztítva, a mi utjokba akadt. Három nagy szigetet és sok apróbbat teljesen elnyelt a vihar által borzalmasan felkorbácsolt tenger. Ugy a bengáliai partok nagy részét is öt-hat mértföldnyi szélességben nyelték el a toronymagasságu hullámok. Az említett szigetek a Ganges és Brahmaputra folyamok által képezett torkolat közeiében feküdtek. Legnagyobb köztük Dakhin-Shahabuz sziget volt, 800 négyszeg mértföldnyi terjedelemmel 240,000 lakossal. Most e sziget terjedelme jóval kisebb. A tenger nagy földterületeket szakított ki belőle. Okt. 31-én este kezdődött a vihar, s éjjélkor lépett fel egész borzalmaságában. Talán nem menekült volna meg egyetlen ember sem Dakhin sziget lakosságából, ha nem sikerült volna a lakosság egy részének menedéket találni a falvakat kerítő sűrű pálmaerdőkben, s azok hajlékony sudarán töltötték az iszonyu éjjelt. Azok, kik a házak tetejére menekültek, addig éltek, míg a házak össze nem omlottak, mi kivétel nélkül megtörtént. A marhaállomány teljesen megsemmisült. Az egész területen a lakosság egy negyedrészét elvesztett.

— Az orosz kormánynak volt eddig az a szokása, hogy névtelen táviratokat küldözött szét a világba, melyekben a tetszés szerinti híreket hozta forgalomba. Ha valamely actiót akar előkészíteni, vagy egy nem tetsző hirt megczáfolni, az egész európai sajtó Szt. Pétervárról táviratot vesz, mely úgy kezdődik, hogy „ezt vagy azt hírlik,“ „ezt vagy azt beszélik;“ — de hogy ki hírlik és ki beszél, arról hallgat a távirat, mely néma abban a tekintetben is, hogy kirepíti e híreket világgá?

Körütekintés a hazában.

— A képviselőház végig tárgyalja az országos költségvetést. A szónokok legtöbbször: magvatlan felületes s így a sikertelen dilettantizmus könnyű felfogásával és elmefuttatásaival szólott egyik s másik kikapott tárgyhoz. Kiválság a Lichtenstein észlelései s észrevételei tanúsítottak behatóbb felfogást és tüzetes szakismeretet.

— A képviselőház decz. 12-ki ülésében a keleti vasut megvétele iránt kötött szerződés elfogadtatott; de egyttal elfogadtatott 105 szóval 90 ellenében Zsedényi ezen javaslata is: utasítja a ház a miniszteriumot, hogy az engedélyezett vál-

lalkozókat, igazgató tanácsosokat s kormány biztosokat eljárásaikért s mulasztásai-
kért a rendes bíróság előtt feleletre vonassa.

— A felsőszabolcsi ref. egyházmegye Nyir-Bátorban tartotta őszi köz-
gyűlését; s ez a tiszántuli népiskolai tantervnek főleg vallástanításról szóló részét
bírálgatta. E bírálata mai sok szükséges tudnivaló mellett céltévesztettnek tartja
a tantervben felhalmozott vallásos tantárgyakat! A bibliai csudákat teljesen kikü-
szöbölni akarja, mert babonás hitre vezetnek.

— Székely kivándorlások megakadályozása érdekében Trefort mi-
nister rendeletet bocsátott ki az erdélyi tanfelügyelőkhöz, melyben meghagyja,
hogy a tankerületökben működő néptanítókat hívják fel, mikép a lakosságot a ki-
vándorlás sajnós következményeiről hatáskörökben ajánlkozó minden alkalommal
világosítsák fel, és az emberbaráti szeretet hazafiui ihlettségével odahatni buzgól-
kodjanak, hogy az e tekintetben kevésbé tájékozott polgártársaik ezen rájuk nézve
annyira ártalmas kivándorlási szándéktól saját érdekükben álljanak el.

— Kolozsvári Miklós fehérmegyei tanfelügyelőről, a dunamelléki egyház-
kerület október 12-dikén tartott közgyűlésének jegyzőkönyve következőleg szól:
Kolozsváry királyi tanfelügyelőről azon szomorú tapasztalat jött napfényre, hogy a
hatáskörét körvonalozó törvényeket se nem érti, sem nem tudja!

— Az aradi vértanúk szobrára gyűlt össze eddig 53,000 frt. Arra 70—
80,000 frt szükséges. A m. vásárhelyi Bem-szoborra 12,987 frt 21 kr gyűlt össze s
elkészítésére pályázatot is hirdettek, de terveket senki nem küldött be. A budai
honvéd-szoborra összejött 10,000 frtot valószínűleg Budapest főváros hatósága ki
fogja egészíteni annyira, hogy méltólag lehessen megörökíteni Budavár bevéte-
lének emlékét.

— Sziget felé Técsőig közlekedik a vasut, azontul a nagy esőzések és roha-
mos hóolvadás folytán feldagadt vizek a hidakat megrongálták és a közle-
kedést lehetlenné tették.

— Felső-Bányán a török sebesültek javára bált rendeztek, 50 frtnál több
tiszta jövedelemmel.

— Tanfelügyelő: Nyernék-e itt a fanemesítésből oktatást a növendékek?

Tanító: Oh igen, nagyságos uram! még pedig kölcsönösen; amennyiben hol a
növendékek nemesítik vezetésem alatt a vadcsemetéket; hol pedig megfordítva: a
csemeték a vadnövendékeket.

— A gömör megyében felállítandó házi ipariskola berendezése iránt nov.
23-án Jagócsi Péterfy József min. biztos Rimaszombat köztermében gyűlés tart-
ván, s a főczélt röviden felhozván, első sorban a fafaragás és metszészeti tanfolyam
megnyitására értekezett. A Rimaszombat város által felajánlott helyiségben, az is-
kola már jövő február elején megnyitván. Az ehhez kellő eszközök beszerzését eddig
önkéntes adományok fedezik; földolog e szerint a tanoncok előállítására, valamint
ezek élelmezése feől gondoskodni; az egyes iparágakra vonatkozó iskolák felállítá-
sát vidékeinken a jövő fogja kimutatni, most a választmány leginkább a fametszé-
szet behozatalát tüzi ki feladatául. — (Mi ezt épen impraktikus eljárásnak
tartjuk. Jelenleg a fazekak, edények, fa- s kovácskészítmények csinálása üzetik Gömör-
megye területén mint házi ipar nagy mérvben; tehát az esztergályosság, bodnárság
fazekasság s lakatosság házi iparszerűleg tökéletesítve való tanításáról kellene oktatást
adatni. Erre van tetteleg szükség. A fametszeti ipar nálunk még nincs meghono-
sodva; s nincs is előadási tere.)

— A Szamos folyó is folytonosan árad.

— Vízáradások mutatkoznak az ország több részében. Nagyváradról írják Olaszin felül a partfalak egész a párkányig víz alatt állanak. Rakamaz és Tokaj közt a Tisza kiöntött és elárasztotta a réteket, legelőket azon tájékon, hol a tavasszal T.-Eszlár és Nagy-Falu helységeket teljesen tönkre tette. Husztról írják, hogy Taraczkköznel a Taraczk lerontott 30 ölet a vasuti töltésből, úgy hogy a bajt három hétnél előbb alig lehet helyrehozni.

Színház és Irodalom.

— **Metzger Emil** könyv és műkereskedésében Budapesten a nemzeti színház bérházában most jelentek meg:

— **Miért fogunk harezolni, ha ismét harezra kerül a dolog?** írta egy orsz. képviselő.

— **Kri-kri**, naptár az ideges év század **77-ik** esztendejére, sirva kacagva írta Gil Blas Budapesten. Ára 80 kr. — Az 1-ső kiadás egy nap alatt elkelt.

— A berlini „Allgemeine Deutsche Musik-Zeitung“ 1876. 43-ik száma Liszt Ferencztől **Táborszky és Parsch** pesti műárosok kiadásában megjelent hat zenemű felett, melyek czimei a következők: 1) „Paulus szent Ferenczhez.“ Ima férfikarra, magán részszel 1 frt 20 kr. 2. „A lelkesedés dala,“ férfikar 70 kr. 3) „Az ébredő gyermek dicsőnéke,“ nőikar 3 frt. 4) „Öt magyar népdal,“ átírat zongorára 1 frt. 5) „Epitalam“ zongorára 1 frt. 6) „Gyászhangok“ Mosonyi Mihály halálára zongorára 1 frt 20 kr, következő ismertetést hoz: „Diszes sorozata a válogatott zeneműveknek s annál diszesebb, mennél inkább kiviláglik belőlük, hogy azok minden sora értékesebb, mint sok más szerzőnek egész vaskos kötete. Valamint nagy terjedelmű és jelentőségű műveiben Liszt mindig a legvalódibb teremtő művész színvonalára emelkedik: ilyenek mutatja ő magát kisebb keretű műveiben is; hol a legcsekélyebb részletekig meg gondozása, nehogy csak egy is méltatlannak tűnjék fel az ő nevét viselni. Nálánál senki sem rendelkezik nagyobb mérvben azzal a hatalommal, melylyel a legigénytelenebb költeményt is zenészeti magaslatra lehet emelni s neki valamely szöveg vagy költeményhez csak hozzá kell nyulnia és szive bűvös hurjai azonnal megrendülnek. — Vagy a zongora és zenekar nagy mesterének ne állanának rendelkezésére a lélek hurjai? — Valóban ő rá elmondható, hogy „a ki nem tud érezni, az nem is képes őt megérteni, s nem is képes vele örülni, lelkesedni, imádkozni és gyászolni.“ Többet és behatóbbat írjunk-e még e művek felől? Valjön egy tizedes- vagy éppen egy közember bírhat-e elég merészséggel egy Moltke haditerveit ujjai hegyével keresztül-kasul keresztelni?! stb.

— **Hajnalban**, (In der Morgenröthe) Induló magyar népdalokból, szerzé ifj. Fahrbach Fülöp. Ára 60 kr.

— **Beküldetett:** az „IGAZSÁG SZAVA.“ Válaszul Gönczy Pál miniszteri tanácsos ur többrendbeli nyilatkozatára. Írta Madzsir János, a dévai képezde volt igazgatója. Fehértemplom 1876. Hepke Tibeld betűivel és bizományában. — Nagyön is szenvedélyesen írt válasz arra vonatkozólag: hogy a dévai tanítóképezdedében daco-román szellem uralkodik.

— **A Fellegi Viktor** által szerkesztett „Apollo“ zenemű folyóiratnak ismét egy teljes évfolyama fekszik előttünk. A folyóirat ötödik évfolyamában is hű maradt

feladatához. Lapjain az újabb külföldi zenetermékek és hazai zeneszerzőink magasb reptü, komolyabb irányu szerzeményei váltakoznak a könnyebb táncz- és szalonzene válfajához tartozó új művekkel. Verdi híres Requiemjének legszebb részlete (Lacrimosa,) Gounod Romeo- és Juliának kivonata, a „Javotte“ (Jonas) és „A király mondta“ (Deslibes) címü világbirü vig operák legkedveltebb dallamai, Strauss Cagliostroját és Denevérjét, Suppé Fatiniczáját sem feledve ki, magok megérik a csekély előfizetési árat. Nem kevésbé sikerültek: a népdal átíratok Ábrányi Kornéltól: Szerettelek én sokáig, Fogadásom tiltja szeretni, Huzzad csak és Buzavirág-Továbbá a talentomos Kapi Gyulától hat népdal átírat, Sipostól három szalonias átírat, és Zimaytól a „Jaj be szomoruan“ kezdetü dal művészi kidolgozása. — Közli továbbá: Mosonyi Fátyolos magyarját, Tinody legszebb dalait, Csermáktól két hosszabb magyar zenekölteményét és Wachtel Aurel merész fantaziáju magyarjait, az első izben külföldön megjelent „Bolygó Tüzek“-et; Allaga Gézától egy sikerült négykezes kompozitio (Téli dal) és jeles orgonásunk Lohr János egy Sitta nevü eredeti darabját, Magurányi József Valse, Téli virágok és Örökzöld címü, nagy gonddal kidolgozott igen kedves műveit. — Szebbnél szebb tánczok: Büky Sarolta-keringője és Egri Imre-csárdása, Nagy Béla Báli emlékei, Bécsi dalai, Anna-Pozsonyi polkája, Tréfaságok, Vig nők és számos egyéb, épen oly tarka címü, mint eleven dallamu tánczai: egy egész farsangra való gazdag gyűjteményt tesznek — Az Apollo immár öt éve, hogy fennáll, s a magyar zene irodalom felvirágoztatása által kívánja feladatát betölteni. Egy egész zeneirodalom keletkezett az Apollo öt évi fenállása óta; és hogy a magyar zenének szolgálatot tehessen, ahhoz csak még egy tényező kívántatik: a közönség tömeges pártfogása. — A lap egész évi előfizetési ára csak hat forint; a kiadó hivatal Budapesten, vár, 94 sz. a. létezik.

— A függetlenség a badelvü párt „KÖZVÉLEMÉNY“ címü politikai napilapot ad ki január 1-étől fogva; s ennek programja már szét küldetett, melyben hasonlóképen „a paplanon tul való nyujtóz kodás“ nagy szavakkal van hirdetve; s ezek után a következő ígértetik:

A „Közvélemény“ köré csoportosult kitünő szellemi erők garantiát nyujtanak, hogy lapom nemcsak egy színvonalon fog állani a legjobb lapokkal, de igyekezni fogunk azokat felül is haladni. Közpályán maguknak tisztelt nevet és széleskörü bizalmat kivivott férfiak, mint Ábrahámffy Gyula, Babócsy Lajos, Balogh Imre, Bartal János, B. Bánhidy Béla, Beliczey Rezső, Bereczky Sándor, Biró Kálmán, Boda József, Dr. Chorin Ferencz, Csider Károly, Fáy Béla, Farkas Elek, Forián Károly, Földváry Mihaly, Gulner Gyula, Halász Bálint, Hazay Ernő, Háczy Kálmán, Hets Károly, Hollossy Károly, Hunkár Sándor, Hunyady Béla, Ivády Béla, Károlyi János, Kovács Gyula, Kossuth Mihály, Köntzei Károly, Királyi Pál, Kövér Gábor, Kende Péter, Lichtenstein József, Miklós Gyula, Mudrony Soma, Meczner Gyula, dr. Molnár Antal, Máriássy Miklós, Markhot János, Mandel Pál, Micsky Lajos, Nagy károly, Nyisztor József, Paczolay János, Pilisi László, Potoczky Dezső, Pogonyi Dénes, Ragályi Gyula, Ragályi Aladár, Rády Endre, Ráth Károly, Siskovics Tamás, Szontagh Pál (gömöri,) Sztupa György, gr. Somssieh Imre, Szentál György, Szentiványi Árpád, Szoboszlav József, Schvarcz Gyula, Szluha Ágoston, Sibrik Kálmán, Szabó Mihály, Tóth Kálmán, Uray Miklós, Varga Károly stb. stb. biztosítottak a „Közvélemény“-nek erkölcsi és szellemi támogatást. A szerkesztőségbe a magyar hirlapirodalom legtehetségesebb tagjait sikerült megnyernem. Röviden, de kimerítően fogunk szólni mindenről, a mi megemlítésre vagy bírálatra

méltó.“ — S mind ezt aláírta: Lukács Béla orsz. képviselő, mint a „Közvélemény“ felelős szerkesztője.

— Lapunk álláspontja a független szabadelvüéhez hajlik, — mégis mind e mellett a programban elmondottakat: a kellő erők birása és számba vevésénélküli idealismuskunk vagyunk kénytelenek tekinteni.

— **Megjelent** a „Falusi könyvtár“ népirodalmi folyóirat 3-ik könyve, következő érdekes és változatos tartalommal: 1. Magyar nóta, írta Pataky Árpád. 2. Nagyjaink képcsarnoka — Kölcsey és Eötvös — írta Dengi János. 3. A tél, György Aladártól. 4. Az év tizenkét hónapja (H. M.-ból) Z. . . . J. . . -tól. 5. Az ezermester elbezéli Oktató János. 6. Népdal Szabó Nándortól. 7. Ismerettár — Utazás a mindenségben — Bernstein után. 8. Mulattató — Bede Áron uram — ama híres csizmadia — okoskodásai írta B. . . . J. . . 9. Tréfafüzér. 10. Mikor én a szappant megettem, — ifjúkori történetke Gajmossy Ivántól. 11. Találós mesék. 12. Hasznos tudnivalók. 13. Vegyes. 14. A falusi könyvtár értesítője stb. Megrendelhető előfizetés után egy évre vagyis 12 könyv = 1 frt 20 krért, egyes példányok kaphatók 12 krért. V a s s Jenőnél Berettyó-Ujfalu (Biharmegye) s Debreczenben ifj. Csáthy K. főbizzmányosnál.

— Eperjesen „EPERJESI LAPOK“ czimmel Sárosmegye s városainak társadalmi s gazdasági érdekeit képviselő hetilap indul meg s adatik ki minden szombaton. Előfizetési ár: félévre 2 ft 50 kr. Negyedévre 1 ft 50 kr.

Mit csinálnak Debreczenben?

— **A városi bizottság rendes évi közgyűlése** decz. 7-én, csütörtökön tartatott meg; s ezuttal tömegesen jelentek meg a képviselők. Az elintézett tárgyak jegyzéke 21 tételből állott; melyek közül a következőket emeljük ki:

— Megállapított az állandó iskolai bizottság tagjainak névsora. A bizottság elnöke Szabó Bálint.

— A tanácsi előterjesztés, a faosztási kulcs egyes tételei kiigazítására vonatkozólag helyeseltetett.

— Elrendeltetett: hogy a Timár-utcában 12 utczai gázlámpa állittassék fel.

— Szende B. honvédelmi miniszter felhívására: a honvéd segélyezési alap létesítése végett házanként gyűjtés eszközöltetik.

— Kacsokovics Iván 1848-as honvéd alezredes és Gálócsy Gusztáv külön kérelmére megengedtetett: hogy a török sebesültek részére gyűjtögetést tegyenek.

— Slezák Venczelnek megengedtetett: hogy csapóutczai telke egyrészét eladhassa.

— Felolvastatott Karap Mórnak a városi tanácsnokságról való iemondása. Ezen lemondás a szervező bizottsághoz tétetik át.

— Végül külső rözsze biztosokul Polgári András és Vértesy István képviselők választattak meg titkos szavazással.

— **A ref. egyháztanács** nevelési szakosztályának deczember 9-én tartott ülésén az elnök K. Tóth Mihály a városunkban lévő ref. vallású árva k létszámára vonatkozólag körülményes kimutatást adott be. E szerint a városi árvaszék árva k nyvébe nov. 8-án: 303, 6—12 évig való árva neve volt bevezetve. Ezek közt 11 rom. kath, 292 reformatus; ez utóbbiak közül iskolába jár jelenleg: 217, nem jár 75. — Azonkívül jár még az iskolákba 375 olyan, egész vagy

fél ref. árva, a kinek neve nincsen az árvaszék árvakönyvébe bevezetve, minthogy azon árvák iskoláztatásáról s gondozásáról tehetős szüleik vagy rokonaik gondoskodnak. Azonban lehetnek még olyan árvák is, kik az árvaszék árvakönyvébe be sincsenek jegyezve s iskolába sem járnak.

— A debreczeni ref. kollegiumban a folyó tanévben a **benlakó** tanulók száma: pályavégzett 5 kis szobában 6, hithallgató 56, joghallgató 16 (12 szobában,) középtanodai 7. és 8-ik osztályból 8 szobában 52, tanítóképezdész 10 szobában 96; összesen 45 helyiségben lakik 290 alsó és felső tanuló.

— Debreczeni adakozás. Nov. 15. és 16-án felkeresték a kirendelt kollégiumi tanulók Debreczen polgárait házanként az u. n. „buzakéregetés“ végett s pénzben 661 frt 52 kr.; terményekben: kétszeres 16³/₄ köből, vegyes élet 3 köből, 1/2 véka tengeri, 1310 kötés és 87 véka csős tengeri gyült össze.

— **Színházi szemle.** Szerdán nov. 29-én Erős Lajos serházba illő második mutatványa, nagyon gyér közönség előtt ment véghez; sőt ennek nagy része idő előtt ott hagyta a színházat. E közben „Egy millió egy szalma kalapért“ című bohózat nagyon jól mulattatta a közönséget; különösen Hahnelné a Leyerthau bakárné szerepét kitűnően alakította; többször megtapsoltatott.

Csütörtökön, decz. 30-án Temesváryné fellépésével: „Az erdőszépe“, francia dráma hatással adatott.

Szombaton, nov. 2-án adatott először ezen szinidény legnagyobb első érdekessége: „**Fatinitza**“, operette 3 felvonásban, zenéje Soupe Ferencztől. A darab meséje elég mulattató s érdek keltő. Nyilvai egy fiatal hadnagyot játszik, ki egykor leány ruhába öltözvén, mint ilyenbe, bele szeretett Kancsukoff vén orosz tábornok. A hadnagy a krimi hadjáratban résztvevén, táborozás alatt unaloműzés végett szindarabot akarnak játszani s itt a hadnagy Fatinitzának öltözik fel. A vén tábornok ezen öltözékben lepi őt meg és ekkor szerelme még hatalmasabban fellebog iránta. A fiatal hadnagy meg, a vén tábornok unoka hugába Lidiába szerelmes; a ki ugyancsak a táborba jövén, itt ő vele mint Fatiniczával találkozik. Azonban Fatiniczát és Lidiát a közel fekvő török erősség pasája számára elragadják; így a 2-ik felvonás a török pasa háremében játszik. Ezen felvonás végén a vén orosz tábornok ki szabadítja a foglyokat a török erődből; és a harmadik felvonás a tábornok palotájában foly le; itt már a fiatal hadnagy leveti Fatinitza ruháját s mint szép hadnagy szerepel. A vén tábornokkal elhitetik, hogy a hadnagy testvére Fatiniczának, s hogy ezt, az ő miatta való epekedés megölte. — Az egész előadásban az oroszán rész Nyilvait illető. Ő úgy a fiatal hadnagyot, mint Fatiniczát kitűnően alakította és énekelte. A vén orosz tábornokot Szathmári Á. nagyon jól személyesítette; még éneke is jól beváltott. Különösen jóadták még: Foltényi a török pasát, Németh az ujságíró, Szathmári K. az őrmestert és Enyvári Sarolta Lidiát. A darab zenéje igen szép; s ez uttal az egész darab szabatosan be vala tanítva, mi a karmester buzgóságáról tanuskodik. — A drágább néző helyek mind elkelttek.

Vasárnap, decz. 3-án: „**Viola**“, népszimű adatott; és pedig, — leszámítva a temetési jelenetet, — melyet a kar tanulatlanságának disharmoniója tönkre silányított, — a szereplők sok tapsot arattak, főleg Temesváry a Viola, és Szathmári Á. Peti cigány szerepében. A színház ma is jól megtelt.

Hétfőn, decz. 4-én másodszor: „**Fatinitza**“, még tömöttebben megtöltötte a színház minden részét közönséggel. Az előadás igen kellemes lefolyású volt; az árnyjáték jobban sikerült, mint első ízben. Nyilvai igen jól játszott és szó-

pen mutatott, habár nagyon is barna bajuszt csinált magának. Neki, mint cserkesznek, inkább vereses szökének kellene lenni.

Kedd en, decz. 5-én harmadszor „**Fatinitza**“. A páholyok gyéren voltak elfoglalva. Jókedvű előadás.

Szerdán, decz. 6-án: „**Jer ide**“, „**A váróteremben**“, „**Egy szellemdus hölgy**“, három egy felvonásos vigjáték. Az utolsó sikerült legjobban. A szellemdus hölgyet Temesváryné kitűnően alakította. Egri Kálmán közben oláh tánczot lejtett.

Csütörtökön, decz. 7-én: „**Ne nyulj a királynéhoz**“, francia vigjáték, melynek meséje, a spanyol udvar azon hóbortos etiquette törvényén sarkallik, hogy a királynét senkinek sem szabad megérinteni, még ha veszélyben forogna is. Sem az előadásnak, sem Egressynek nincs előnyére, hogyha ő társalgási darabokban szerelmes szerepet játszik. Az ő mai szerepében Temesváry lett volna helyén. Egyébiránt is e darab nagyon kurta egy színházi est rendes kitöltésére.

Pénteken decz. 8-án: „**Angot**“, operette mulattatólag ment. Legjobban játszották: Nyilvay Angot és Egri Pomponettet.

Szombat on, decz. 9-én Temesváryné fellépésével: „**A szigetvári vértanuk**“, dráma, írta Jókai. Loránfi Annát Temesváryné művészi színezéssel meglepő jól alakította; hanghordozása és játéka kellőleg megfelelt feladatainak. Hahnelné is melegen és sok bensőséggel játszotta a fiatal nőt; általában az egész előadás menetele hatás keltő volt. Temesváryné szép koszorut kapott.

Vasárnap és hétfőn a rendes bérlők kedvéért „**Fatinitza**“ adatott; vasárnap tömött, s hétfőn is nagy közönség előtt.

Kedd en, decz. 12-én: „**A nyolezadik pont**“ francia vigjáték 1 felvonásban; ezt követte: „**A pajkos diákok**“, operette Souppétól. A vigjátékban az özvegyet Temesváryné, az ifjut Temesváry, a brazíliai nagybácsit Egressy adták s főleg Temesváry kellemes könnyűséggel teljesítette feladatát. Az operette csak tühetőleg ment. A máskor oly gyujtó hatást keltett dalok, ma nem lőnek ismételtetve; és ma egyetlen egy alak sem felelt meg a korább itt látott meglepő és találó alakoknak. Ismétlés esetén a csizmatisztítót ajánlatos lesz Foltényival adatni, a ki azt hatásos alakítással személyesítette e színpadon már többször. Ezt most Szatmári Á., Geyert Szatmári K., Brandtot Enyvári, Fricket Nyilvai, Antalt Németh, Lizit Bély Róza személyesítették.

Szerdán, decz. 13-án: „**Tamás bátya kunyhója**“, hétköznapra nem való látványos darabot nagyon kis közönség nézte meg.

Csütörtökön, decz. 14-én először: „**A gyűrűs zsidó leánya**“ népszínmű 7 képben, írta Grünvald József. A drámai irodalom terén minden kísérlet csak bátoritást érdemel, ha a kísérlet bármi tekintetben megközelíti a feladatot. A ma előadott népszínmű ugyan a feladatokat semmi tekintetben sem közelít meg, hanem ez a szó legszorosabb értelmében összefüggés és érdekesb helyzet látatása nélküli férczelmény, mely a legegyszerűbb drámaturgiai szabályoknak s kívánalmaknak sem felelt meg. A darabnak nincs egységes cselekvénye, nincs összefüggő meséje s nincs főszemélye, a ki a cselekvény főszereplője volna és a kiből annak szálaival összefűződnének. Nincs egyetlen egy szerep kellőleg s lélektanilag jellemelve s indokolva; s az egyének, ezek beszédmodora s az események stb. a valószínűség határain kívül esnek. Például olyan zsidó leány, mint Regi, a valóságban nem létezik stb.; s ez egyáltalában nem olyan főszereplő, hogy a darab címét ő tölje.

kellene kölcsönözni. Legtöbbet érték a népdalok, melyeket a karmester szőtt a darabba, habár Nyilvai egyik dala nagyon is magasan járt. — A színház jól megtelt; s a szerzőt kihívták háromszor s ő meg is jelent a kihívásra.

— **Beküldetett.** Dr. Koós Gábor debreczeni reáliskolai tanár s a kereskedelmi tanodán az áruisme tanára „Általános kereskedelmi áruisme“ czimű könyvére előfizetést nyit. — Ezen munka három részből áll. Az I-ső része: **Az állatországból származó árucikkekről.** II-ik része: **A növényország terményeivel, s az azokból előállított árukról.** III-ik része: **Az ásványországból nyert s nyerhető kereskedelmi cikkekről szól;** és az egyes kereskedési árucikkek eredetével, azok nyelési és előállítási módjával, a valódi árunak a hamistól való megkülönböztetésével, az árucikkek termelési helyeivel, a jutányos megszerezhetésre nézve fontos statisztikai adatokkal fogja megismertetni a közönséget — s mint ilyen irodalmunkban hézagpótló leend a maga nemében; ez okon azt, ajánlhatjuk a kereskedő közönség pártfogásába A 15—17 n. 8-rétű ivre terjedő könyv ára 1 frt 50 kr, bolti ára magasabb lesz. Az előfizetések Kutasi Imre könyvnyomdájába (Debreczen, egyháztér) küldendők

■ **A Franklin társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda előfizetési felhívása** van lapunk mostani számához mellékelve mely a „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdonságok“, „Nemzeti Hírlap“, „Képes Néplap“, „Kelet Népe“ és „Jogtudományi Közlöny“ hírlapok előfizetési felhívását és a Franklin-társulat könyvárjegyzékét tartalmazza.

■ **A független szabadelvű párt „KÖZVELEMÉNY“** czimű közlönyéről s politikai napilapjáról szóló előfizetési felhívás lapunk mai számához van mellékelve.

264dik ÁRJEGYZÉKE

az „István“ gőzmalom készítményeinek.

Kiszámlázás mellett. Árak osztrák értékben, költségmentesen **Debreczenben** költészettség nélkül.

Ingyen zsákkal. 100 kilogramm zsákkal.

A. Asztali dara nagyszemű	27 frt — kr.
„ szinte szinte 30 kilos zacskóval	27 „ 30 „
B. szinte apró szemű	27 „ — „
„ szinte szinte 30 kilos zacskóval	27 „ 30 „
C. Dara középszerű	25 „ 40 „
„ szinte 30 kilos zacskóval	25 „ 70 „
0. Királyliszt	27 „ — „
1. Lángliszt	26 „ — „
2. Montliszt	25 „ — „
3. Zsemlyeliszt különös	24 „ — „
4. „ „	23 „ — „
5. Fehérkenyérliszt 1-ső rendű	22 „ — „
6. „ szinte 2-od rendű	20 „ — „
7. Közép kenyérliszt 1-ső rendű	19 „ — „
8. „ szinte 2-od rendű	16 „ — „
8½. Barnakenyérliszt 1-ső rendű	13 „ 40 „
9. Barnakenyérliszt 2-od rendű	11 „ 80 „

10. Lábliszt	— — — — —	—	„	—	„
11. Finom-körpa	— — — — —	zsákkal	4	„	—
„ „ „	— — — — —	zsáknélkül	3	„	40 „
12. Durva-körpa	— — — — —	zsákkal	3	„	80 „
„ „ „	— — — — —	zsák nélkül	3	„	20 „
R. I. Rozsliszt 1-ső rendű	— — — — —	—	—	„	—
R. II. Rozsliszt 2-od rendű	— — — — —	—	—	„	—
R. III. Rozsliszt 3-ad rendű	— — — — —	—	—	„	—
R. IV. Rozsliszt 4-ed rendű	— — — — —	—	—	„	—
Á. K. Árpakása 00.	— — — — —	—	34	„	—
„ szinte 0.	— — — — —	—	30	„	—
„ szinte 1.	— — — — —	—	23	„	—
„ szinte 2.	— — — — —	—	18	„	—
„ szinte 3.	— — — — —	—	15	„	—
„ Árpadara 5.	— — — — —	—	23	„	—
A. Árpaliszt 6.	— — — — —	—	—	„	—

Debreczen, 1870. decz. 1.

Simaórlás 1 frt
Darálás 50 kr
 100 kilogrammonként.

Ezen füzet megjelent decz. 15-én.

Tartalom. Bismarck az egy szál ember, hogyan beszél a sok embernek s a tömegnek. — IX. 1844—1848 közti esélyek. — IX. Krakó, az ősi lengyel főváros. — **Tárca:** A lég-posta. (5-ik s utolsó közl.) — A török efendi. — Hogy áll nagy világ? — Körültekintés a hazában. — Színház és Irodalom. — Mit csinálnak Debreczenben? — Hirdetések.

ALFÖLDI LAPOK HIRDETÉSEI.

A hirdetések elfogadják helyben: a lap kiadóhivatala nagy csapó utca 9. sz. a. Dobray-háznál és Telegdi K. Lajos könyvkereskedésében. — Pesten: Haasenstein és Vogler, — Lang L. s. társa. — Bécsben: Ooppelik A. Mosse R.; Daube G. L. et Comp. — Majnai-Frankfurtban: Daube G. L. et Comp. — Hamburgban: Steiner Adolf.

A hamisítványokra mindenki figyelmeztetik.

26 éven át vannak kipróbálva!

Anatherin-szerek.

dr. J. G. Poppól es k. udvari fogorvos Bécsben, Bognergasse 2.

Üres fogak kitöltésére

nincs hatályosabb és jobb szer fogójánál, melyet mindenki könnyen és fájdalom nélkül behelyezhet odvas fogaiba, mely aztán a fogrészekkel és foghussal teljesen egyesül, s a fogakat a további elromlástól óvja s a fájdalmat csillapítja.

Anatherin-szájviz

üvegekben 1 frt 40 kr, a legkitünőbb szer a csúzos fogfájdalmakban, gyuladásoknál, a foghús-daganatainak és sebeinek; felolvasztja a létező fogkövet és megakadályozza annak új képződését; az ingó fogakat, a foghús erősítése által szilárdítja s midőn a fogakat és foghúst minden ártalmas anyagoktól megtisztítja, a száznak kellemes frisseséget kölcsönöz és már rövid használat után eltávolítja a kellemetlen szagot.

Anatherin-fogpasta

Ezen készítmény a lehelet frissességét és tisztaságát fentartja, azonkívül a fogaknak hófehérséget kölcsönöz, azok romlását megakadályozza és a foghúst erősíti. Ára tartályban 1 frt 22 kr; papírban: 5 kr.

Dr. POPP J. G. növény-fogpora.

A fogakat oly szépen tisztítja, hogy annak naponkénti használata által nem csak a közönséges fogkö eltávolíttatik, hanem a fogak zománca és finomsága is mindinkább tökéletesül. — Ára skatulyánként 63 kr o. é. *Fogkefék* darabja *tel-nöttek* számára 80 kr, *gyermekeknek* 50 kr.

Raktárak: Debreczenben: Szepessy A. norimbergi kereskedésében. Roth-schnek, Göltl N., Muraközy K., Mihalovics I., Tamássy K. gyógyszer-tárában. Csanak J. fűszerkereskedésében; ugyszinte: Bihar és Szabolcs megyék összes gyógyszer-táraiban, illat, fűszer, norrimberg és vegyes kereskedéseiben.

Közgyűlésre meghívás.

A debreczeni könyv s kömünyomda és kártyagyár részvénytársulat részvényesei meghívotnak: a folyó 1876-ik évi **december 17-én, vasárnap** délelőtt 10 órakor a kártyagyári irodában tartandó **rendkívüli közgyűlésre**; melynek tárgyai lesznek:

1) a végrehajtó bizottság jelentése, mely mellett a társulati vagyon értékesítése iránt kötött s a vevőkre nézve már foganatba vett szerződések bemutattnak.

2) Az eladási szerződés teljes végrehajtása végett szükségelt **liquidáló bizottság** megválasztása. (2)

3) A részvénytársulat végfelosztatásának kimondása.

Kelt Debreczenben nov. 26. 1876. A közgyűlési végrehajtó bizottság.

Az „Union-bank“

nyilvános engedélyezett

közlakára.

„Union-bank“ állomás a bécsi összekötő-vaspályánál.

Áruraktárak, szesz-reservoirok, földalatti helyiségek olaj, bor stb. számára. Cs. k. fővárhivatali expositura, transitó kabinok, nyilv. mázsáló- és mérő-intézet stb.

Berakodások egyenkénti díjjegyzéke.

100 kilonkint és hetenkint.

Gyapot	2 $\frac{1}{2}$ kr.	száritott gyümölcs	3 kr.
„ fonal	3 $\frac{1}{2}$ „	gyöngyház	4 „
bádóg	2 „	száritott répa	3 „
gyarmati és fűszerárak	3 „	rizs	3 „
kávé	3 „	hinár	2 „
vas, nyers és rudas	1 $\frac{1}{4}$ „	gyapju bálokban préseive	2 $\frac{1}{2}$ „
nyers bőrök	3 $\frac{1}{2}$ „	gyapju bál. nem prés.	3 „
len- és kender	3 „	keményítő	2 „
gabona, liszt, hüvelyesek,		czukor	2 $\frac{1}{2}$ „
repcze	1 „		
bőr	3 $\frac{1}{2}$ „		
gubacs és valonea	2 „		
mezőgazd. gépek	3 $\frac{1}{2}$ „		
kézműárak	6 „		
olaj	3 „		
Szabadban heverő áru 100 kilonkint s hetenkint			$\frac{1}{2}$ kr.

Szesz,

a reservoirban { hektolite- 9 kr.
renkint és
hordóban { havonkint 6 kr.

Az áruk odavitele és szétszállítása a város minden irányában a legolcsóbban eszközöltetik.

Kezelési díjak.

Ki- és berakodásért, és mázsá-	a vámolás eszközléseért gyar-
lásért csomagolt árunál 100 ki-	matáruknál
lonkint	8 kr.
csomagolatlan árunál 100	1—100 kilo után
kilonkint	12 „
gabonánál zsákokban	6 „
„ zsák nélkül	7 „
	100—600 „ „
	45 „
	600 kilon felül 100 ki-
	loért
	6 „
	kézműárunknál
	50 „

Biztosítási díj 100 frt biztosított érték után egy hónapra 4 $\frac{1}{2}$ kr.

Biztosítási díj általában legalább 3 óra 4 $\frac{0}{10}$ évenkint.

Olajat és zsiradékot, bort és szeszt kívánatra az államvaspálya udvarán levő raktárunkba ugyane feltételek mellett raktározunk.

Tömeges berakodásoknál megfelelő leengedés

UNION-BANK

Bécsben.

Ez ideig ennél nincs jobb!

W. MAAGER-féle

cs. kir. kizár. szab. valódi tisztított

Csukamáj-olaj.

Wilhelm Maagertől Bécsben.

A legnagyobb orvosi tekintélyek által megvizsgált s könnyű emészthetőségeért gyermekeknek is különösen ajánlva rendélyenezett legtisztább, legjobb,*) természetes, s elismert leghatályosb szer: a mell s tüdőbajokban, görvély, foltok, daganatok, bőrkiütések, mirigybajok, gyengeség stb. ellen. Üvege: 1 frt Bécsben a gyári raktárban: Wien, Heumarkt Nr. 3. ugyszinte az osztrák-magyar monarchia minden jó hírű gyógyszerésztárában s fűszerkereskedésében.

Debreczenben: Mihalovics I., Vecsey Viktor. Tamássy Károly, dr. Rotschnek Emil s Örvényi Ottó gyógyszerészeknél és Riekl J. A. fűszerkereskedésében.

*) Ujabb időben több czég háromszögletű palaczkokat tölt meg közönséges csukamáj-olajjal és a közönségnek valódi Maager-féle tisztított csukamáj-olajként elárúsítani merészlik.

Hynemű rászedések kikerülése végett, kéretik csak azon palaczkokat valódi tisztított Maager-féle csukamáj-olajjal megtöltöttnek tekinteni, amely palaczkok czinkpén, a zárkupakon és hasnálati utasításon a „Maager“ név rajta áll.

2-6

SÉRVKÖTŐK

rugó nélkül.

A Ravoith tanár szerint s a rendes módon készült sérvkötők, mindenféle szerkezettel, felkötők, test és ködök kötők, fűzők, egyenesen tartók, **onania és pollutio** elleni javított bandageok, rugonyos angol göres-ér elleni harisnyák, szem-ellenzők, szemkötők, ágytakarók, tyukszem-gyűrűk, fürdőtükrök, kateter, charpie, halhólyagok, respiratorok, mindenféle fecskendők, szoptató palaczkok, vizellő üvegek, francia férfi Kautsuk felsőruhák, mindenféle szilárd vagy lágy gumi készülékek, mindenféle gyógyászati és orthopedixi gépek **en gros** és **en detail** a legjutányosb árakon ajánlhatnák

J. Odelga,

sérv-kötő gyárostól Bécsben,

Graben 29.

ÉRTESÍTÉS!**Karácson és ujévi****ünnepekre,**

választékos, legujabb s jutányos meglepetés:

egy fénykép olajban.

Ha egy fénykép — visitkártya nagyságban — beküldetik 2 frt, vagy kabinet-formatumért 3 frttal: 8 nap alatt bérmentve

egy olaj kép

küldetik vászonra művészileg kivive. 1—3

Société française de Photominature L., Him-melporgasse 6., I. Stock, **Wien.**

Cui	A fogfájást	Trau
	rögtön megszűnteti	
fidas	a Feytona!	schau
	Kapható Debreczenben	
vide!	dr. Rothschnek E. gyógy-szertárában.	wem! 4

Dr. Belle-féle chinatinctura,
gyengeségi állapotok

és emésztési bajok ellen; főleg elgyengült férfiak! számára megbecsülhetlen szer. Ezen szer a férficsót rövid idő alatt visszaszerzi, az emésztést nagymérvben előmozdítja, a nedveket és vért megjavítja, s meglepő hatása van az egész testi szervezetre. 2—3 üveg — à 1 frt 80 kr, — teljesen elégséges. — Kapható: 7—12

L. Ringler & Herrburger
Chemikalien-Niederlage in Wien.**I. Auerspergstrasse Nr. 4.**

En ügyes, solid s jó referenzeket felmutatható bécsi ügynök vagyok, s

ügynöki képviselőtkeresek Bécsre magyar terményekkel, például bor, aszalt szilva, gubics, gyapju, liszt, vágómarha stb. árukkal. — A leveleket következő czimzéssel kérem hozzám intézni: **Ignác Sinek, Bécs** Henrik utca Nro. 1. 1—4**EPILEPSIE****E** (nehézkór) levél útján gyógyítatik dr. **KILLISCH**, különleges orvos által Neustadtban, Drezda mellett (Szászországban.) Már **8000-nél** többen sikerrel gyógykezeltettek. (26)**Gummi és halhólyag**
(Cotton)

tucetzét 2—6 frtért, direct küldi utánvétellel 8

J. N. Schmeidler

Gummi-gyára, Bécs, VII. Stiftgasse 19

A fogfájástbármitől s bármilyen erős legyen is az, rögtön biztosan megszűnteti a **LITON**. Ez ott is használ, a hol más szer nem használ semmit. — Üvegje: 70 és 40 kr, dr. **Rothschnek** gyógyszerárában. 3